

**SOBRE LA FELICITAT D'ADMIRAR.
BALANÇ DE SIS MESOS DE L'ÚLTIM ANY DEL SEGLE,
QUE TAMBÉ HO ÉS DEL MIL·LENNI**

Per RICARD SALVAT I FERRÉ

A Francisco Álvaro, en el record sempre.

*En agraïment, també, per la seva feina amb El espectador i la crítica,
que creix en vàlua a mesura que passen els anys.
Per la seva última generositat i pel seu acte d'amor al teatre.*

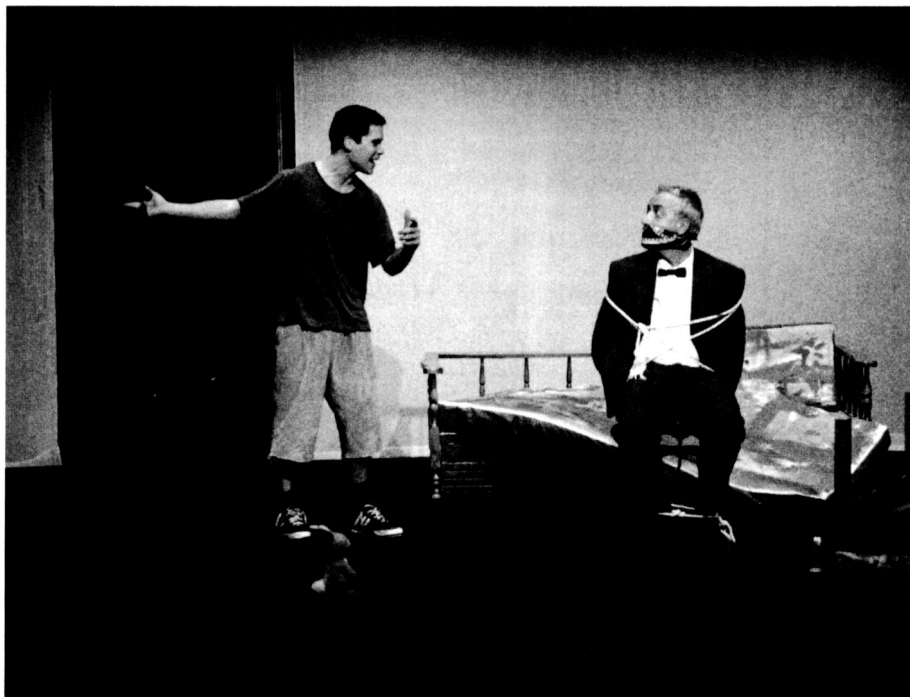
Divendres, 1 de gener de 1999. Rellegim un article de Jean Daniel publicat a *Le Nouvel Observateur* (n. 1765, 3-9 de setembre de 1998, p. 19), on escriu: "Mais je veux parler d'un vrai spectacle: une pièce de théâtre forte, terrible. Un grand, un très grand acteur français. Je n'étais pas seul, heureusement, l'autre soir, au théâtre de l'Atelier pour voir Michel Bouquet au faite de son art. Ce me fut un bonheur."

"Avec le temps, plus je désespère de l'humanité, plus j'admire ce que certains hommes arrivent à faire. Et voici des années et des années que je vois cet homme, Michel Bouquet, s'élever, s'accomplir, prendre la mesure de ce qui, au-delà de la perfection du métier, sert le personnage et l'auteur. Comme on dit qu'un Alfred Brendel sert Schubert ou Isaac Stern une symphonie concertante. Alors j'admire."

"Qu'est-ce qui peut procurer plus de bonheur que d'admirer? De pouvoir le faire? J'ai souvent pensé qu'il arrivait à la France d'être malheureuse parce que l'esprit de dénigrement y est plus brillant et plus apprécié qu'ailleurs."

Si conegués Catalunya, què no hauria pogut escriure Jean Daniel!

Dissabte, 9 de gener de 1999. Esplèndid espectacle al Tantarantana. Boris Rotenstein és un director de primera línia i fa una versió d'*Orfes*, de Lyle Kessler, que ens sembla extraordinària. L'obra és apassionant, una radiografia terrible de la gran ciutat americana, de tota gran ciutat. Hi ha un actor jove que és una autèntica revelació, es diu Oriol Vila i se'l nota molt preparat en bones escoles americanes, de les que usen bé el "mètode". Molt interessant també el treball de Pol Berrondo. Josep Costa serveix d'intel·ligent complement a la parella de germans bessons. Ens adonem que el Tantarantana segueix una línia de programació molt definida i coherent.

Oriol Vila i Josep Costa a *Orfes*, de Lyle Kessler. Direcció: Boris Rotenstein. Nou Tantarantana, gener de 1999. (Fotografia: Jesú M. Atienza).

Dimarts, 12 de gener. Hem anat a veure el Brecht del Teatro de la Abadía, o sigui, *Puntilla y su criado Matti*. Ens ha fet l'efecte que no s'ha tractat de trobar el to de *volkstück* que Brecht pretenia. Més aviat s'ha anat cap al sainet madrileny. Aquesta és una opció. Hem trobat que Rosario Ruiz, malgrat que és tan jove, té una gran maduresa com a directora. El problema per nosaltres ha estat la proposta general, venint d'una companyia que sembla voler definir un repertori de "teatre d'art". Recordem, per exemple, l'esplèndid espectacle Valle. El text s'ha trossejat massa. Una companyia subvencionada i els actes d'un centenari, pensem que no haurien de permetre aquesta mena d'operacions. Lluís Homar hi fa un treball molt acurat. La resta dels actors demostren una gran eficàcia, però no hi ha entre ells cap unitat de to. Amb tot, grandios èxit de públic. L'espectacle, evidentment, ha agradat molt i els amics del Mercat ens han informat que tot fa pensar que posaran el cartell de "no hi ha entrades" a partir de dijous.

Dimecres, 13 de gener. Primer espectacle de l'època Focus al Romea. El text de Rusiñol guanya i guanya amb el pas dels anys. Encara ens ha agradat més que quan el vàrem veure, al mes de maig de 1983, al Teatre Lliure. Ferran Madico hi fa una proposta molt interessant, de fet, recrea l'obra d'una certa manera sense canviar-ne el sentit de les paraules. L'escenografia de *L'héroë*, que signa Deborah Chambers, és extraordinària. Feia temps que no

vèiem un treball tan intel·ligentment arquitectònic i tan plàsticament funcional. Sobretot funciona en les escenes globals. A la segona part, la màquina escenogràfica destruiria en part el misteri i l'encant de les escenes més intimistes, les de dos personatges, si no fos pel fet que els actors lluiten com lleons a favor de l'obra. Feia temps que no vèiem un treball tan compacte i tan entusiasta. Quina gran idea ha tingut en Madico de recuperar Montserrat Garcia Sagués! Després de massa anys d'absència ha tornat per donar una lliçó de ben fer interpretatiu. Pel que veiem comencen a posar-se les coses a lloc. Suposem que la mà de Mercè Anglés —com a productora— té molt a veure en tots els encerts que hi ha en aquest reeixit espectacle. Destaquem, especialment, Francesc Garrido interpretant l'*héroe*, i l'excel·lent il·luminació d'Ignasi Morros.

Dijous, 14 de gener. Gran esdeveniment al Poliorama. S'estrena *Master Class*, de Terence McNally. No entenem com s'ha pogut valorar tant aquest text. Ens resulta absolutament convencional i dóna una visió de Maria Callas que sembla escrita per un periodista especialitzat en revistes del cor. No s'entén com Núria Espert, que es mostrà tan exigent amb els textos de Dario Fo quan va guanyar —per nosaltres amb tota justícia— el premi Nobel, posa el seu talent al servei d'un text tan absolutament inútil i barat. Apoteosi madrilenya de l'AMI? No ho creiem, però si fos així seria una història que no ens interessa. Núria Espert vol ser la gran diva d'aquest país o és la gran actriu d'aquest país? Pensem que en aquest moment hauria d'estar fent Hècuba, Lady Macbeth, Bernarda Alba, La Celestina...

Divendres, 15 de gener. Primera obra —això sembla— de Václav Havel a Catalunya. A l'espectacle, hi manca rodatge. Tots sabem què és treballar a les sales alternatives, les poques hores d'assaig, el fet de no poder tancar el teatre els dies que calgui per treballar amb calma, com es fa als teatres subvencionats. Però, amb tot, hi havia massa equivocacions de text. Algun dels actors s'ha trabucat massa vegades. La peça, concretament *El comunicat*, traduïda eficaçment per Mònika Zgustová, no ens sembla, ni de lluny, el millor text de Havel. Potser l'obra l'any cinquanta tenia interès, però el temps ha passat sobre el text, al nostre entendre, i no precisament per a millor. Adaptar l'obra a l'estructura capitalista ens ha semblat poc encertat. Potser és millor fer-la com una peça històrica sobre el que podia esdevenir l'estalinisme en un país que Kafka va potenciar i universalitzar. Encara més, la seva obra va ser un terrible pressentiment que es realitzà amb escreix. El text té un marcat to kafkià i en la pretesa actualització que se'n fa potser es perd la dimensió de desesperació i mediocritat que analitza. Interessant presència escènica la de Clara del Ruste. Blai Llopis no acaba d'aprofitar l'ocasió que se li ha donat. Caldrà tornar a veure l'espectacle quan estigui més rodat. Cal agrair a Maria Dolors Vilarasau l'esforç que ha fet per donar a conèixer Václav Havel.

Dissabte, 16 de gener. Hem anat a les sis de la tarda a la Sala Villarroel a veure *La reina de bellesa de Leenane*, de Martin McDonagh. Nosaltres som dels qui ens agraden que les obres es facin algun dia dos cops.

Hi havia públic, de la tercera edat fonamentalment. Ens ha fet l'efecte que es quedaven molt sobtats per la brutalitat del text. Cal agrair que una obra estrenada el 1996 es vegi ara, al cap de només tres anys. Avui la Sala Villarroel tornava a ser la sala que hem estimat en altres èpoques. Gran treball interpretatiu de Montserrat Carulla i Vicky Peña. La Sra. Carulla fa un molt bon treball, potser un xic massa compost, com si estigués una mica preocupada per demostrar que és una gran actriu, que ho és, i, qui ho dubta? Amb tot, serà una feina que quedarà en la història del teatre català. Ens ha recordat el nivell de Rafael Anglada de *La fira d'arrambi qui pugui*, de Jean Anouilh. Hem pensat en els grans treballs de l'Orduna, sobretot aquell inoblidable *El barret de cascavells*, de Pirandello-Sagarra. Hem rememorat els grans moments de Maria Vila i Mercè Nicolau. Vicky Peña està intensa i té moments d'una gran modernitat d'actuació, que no direm que ens ha sorprès, perquè la vam veure treballar en un espectacle, del qual ella no sembla voler-se recordar, cap a l'any 1983 i ja ens n'adonarem aleshores. Però ara, potenciada per Mario Gas, té moments que ens ha fet pensar que la seva manera de fer ha de ser la mena d'interpretació del futur segle. Esplèndida escenografia de Jon Berrondo, un decorat que pràcticament va de banda a banda del teatre i que sembla que vulgui recuperar els fasts visuals de la Schaubühne am Lehniner Platz. Hi ha hagut un moment en el diàleg de les dues bruixes protagonistes, en què es refereixen a com s'està perdent l'idioma irlandès, que ens ha emocionat. Per cert, ens preguntem, deu estar l'obra escrita en irlandès? Jacob Torres ha constituït una molt agradable sorpresa. Àlex Casanova hi està molt funcional. Però pensem que tenint el director que ha tingut hauria hagut de fer un personatge molt més ben definit, més ple d'ambigüitat, més mala bèstia, més perdut ell, també, en el desert moral on es troben els protagonistes. Ens han informat les actrius que l'autor és molt jove. Doncs, pot fer una carrera absolutament impressionant. La voldrà fer en irlandès? Si no, que no parli potser tant, que doni exemple.

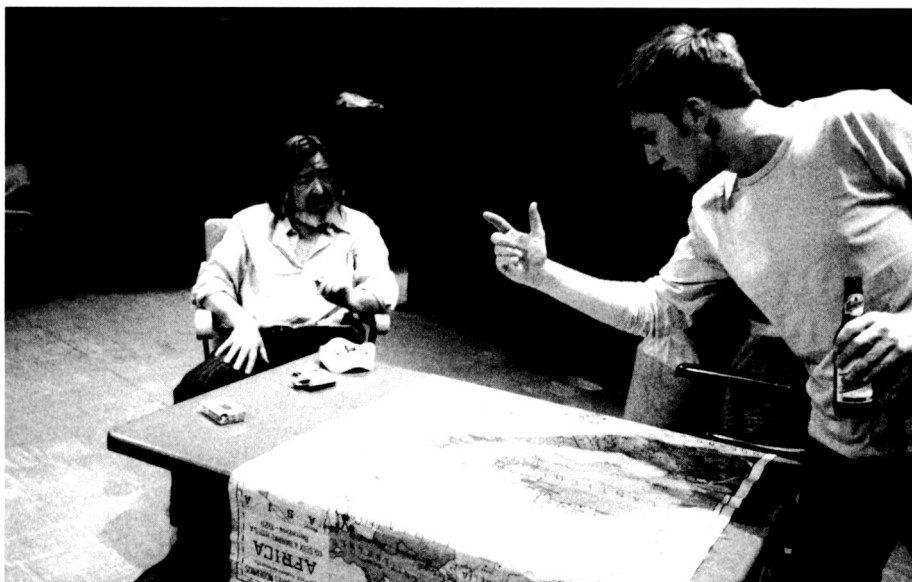
El mateix dia, a les onze de la nit, hem anat al Mercat de les Flors, a la Sala Sebastià Gasch, per veure *Happy End*. El quintet que encapçala Joan Alavedra ha fet un gran treball. Aquí no s'han permès les sortides de to que es van permetre a la Sala Muntaner, en l'homenatge a Federico García Lorca (*Camí de Nova York*, Sala Muntaner, Festival Grec 97). A la Sala Maria Aurèlia Capmany han posat el cartell de "no hi ha entrades" per *Puntilla*. És un fet que cal agrair molt. Que bé que s'emplenin els teatres. Sense pretendre-ho, no hem pogut deixar de fer comparacions, malgrat que sabem que no s'han de fer. Però hem cregut que aquests dos Brecht del Mercat de les Flors són dos espectacles que pertanyen a dos mons, sinó a dues galàxies, completament diferents. Ramon Simó explica l'obra i hi té una molt simpàtica presència. Vol cantar i, malgrat que no entona gaire, salva els *songs* per la seva saviesa com a actor i director més que no pas com a cantant. Amb tot, és una molt bonica aportació al centenari Brecht. Els músics són absolutament extraordinaris.

Dijous, 21 de gener. Gran estrena a la Sala Petita del Teatre Nacional amb *El lector por horas*. Implícitament o explícitament la nit s'ha convertit en

un homenatge a José Sanchis Sinisterra. Ha volgut escollir un director de cinema per fer el seu primer espectacle a Madrid. És una coproducció entre el TNC i el Centro Dramático Nacional. La gent de Madrid comenta que els ha volgut venir a dir que no hi ha directors de teatre i, per això, ha preferit arriscar-se amb José Luis García Sánchez. Sembla que és el seu primer treball com a director d'escena. Creiem recordar-lo com a actor de l'època de Los Goliardos, si no anem errats. Ens fa l'efecte que ha fet un molt bon treball, encara que avui, potser perquè era l'estrena, les tres actuacions tenien unes característiques massa diferents. A nosaltres ens ha semblat extraordinària de presència, d'intensitat i d'elegància Clara Sanchis, per cert, admirablement vestida per Ramon Ivars. El text és impressionant quant a precisió literària, creació d'atmosfera i sentit de la teatralitat. El final ho és més encara. A Jordi Dauder se'l veia molt feliç en els aplaudiments. Després de la llarga penitència que ha sofert representant el Shakespeare de les classes mitjanes (*Le Monde, dixit*), ens referim a *De què parlàvem?*, d'Ayckbourn, ara pot posar la seva esplèndida imatge cultural al servei d'un text d'alta categoria. Un text que, ho vulguin reconèixer o no, és un implícit homenatge, per nosaltres, a la millor obra de Buero Vallejo, *En la ardiente oscuridad*, malgrat que la Sala Beckett no la va voler programar. Ara ens han agafat ganes de veure la pel·lícula *La lectrice*, de Michel Deville, amb Maria Casares i Miou Miou, si la memòria ens és fidel. Atès que l'extraordinari decorat de Berrondo era un homenatge a Gaudí, no s'entenia gens per quina raó els actors parlaven en castellà. Ja sabem que la burgesia catalana es va passar gairebé tota al castellà, però els que viuen en edificis de Gaudí, no. Vol dir que el Teatre Nacional programarà en castellà? Ens han "fet un gol"? És el *Token* de què parlava el *Black Power*? Farem una secció del TNC dedicada als grans clàssics castellans?

Dissabte, 23 de gener. Hem anat a Terrassa, amb cotxe, per anar a veure *Àfrica 30*, que ens la vàrem perdre quan la van representar a la Sala Beckett. Mercè Sàrrias sempre ens ha semblat una autora molt interessant. És la penúltima representació de l'obra. Hi ha unes set o vuit files de la part central. Es nota que és un públic respectuós, còmplice, que, en acabar, aplaudeix amb gran entusiasme. Els actors han hagut de sortir quatre, millor dit, cinc vegades, a saludar. L'obra va guanyar el premi Ignasi Iglésias el 1996 i obtingué també un accèssit al premi Maria Teresa León del mateix any. En escena dos actors: Joan Anguera, segur, convincent, ple de vigoria i d'autenticitat. Descobrim un jove actor, que per nosaltres constitueix una revelació, es diu Víctor Álvaro. Treballa amb molta fluïdesa, amb gran funcionalitat i, sobretot, sense cap mena d'afectació. Té una naturalitat i una vibració, en servir el personatge, molt interessant. El nivell mitjà dels actors de l'Institut del Teatre de Terrassa és altíssim.

El somni d'Àfrica, amb tots els elements mítics i el comerç d'espècies en vies d'extinció, és la base del discurs escènic. L'obra està molt bé, però, tal com s'esdevé amb la majoria d'autors d'ara, ens sembla, una mica, a mig acabar. Les situacions estan esbossades, mai no fan l'efecte d'estar acabades, ben

Joan Anguera i Víctor Álvaro a *Àfrica 30*, de Mercè Sarrias. Direcció: Toni Casares. Teatre Alegria de Terrassa, gener de 1999. (Fotografia cedida pel Centre Dramàtic del Vallès).

desenvolupades. Fer un espectacle d'una hora i cinc minuts ens sembla una exageració. Hem trigat més temps en el viatge que en el fet de veure l'espectacle. Com que no ens agrada la demagògia, trobem que és una obra a mig coure. Cal aclarir que quan es veu un espectacle pagant canvien una mica les perspectives. Però sortir de casa per només una hora d'espectacle...!

Diumenge, 24 de gener. Cinc hores de Valle, però ha valgut la pena. Aparcarem el problema de si s'havien de fer en gallec o en castellà. Som, malgrat l'opinió de Castelao i el nostre admirat gran amic Luís Seoane, dels qui pensen que s'haurien de fer en gallec, malgrat que la família no ho deixi fer així. Però ara només som espectadors. Anomenem Castelao i Seoane perquè quan fa dos dies vàrem expressar a Isaac Díaz Pardo la nostra opinió, ens va dir que els dos mestres no ens ho aplaudirien.

Extraordinari, precís, intens i ben ritmat aquest treball d'Helena Pimenta: la impressionant *La cabeza del bautista*. Realment Pimenta és una gran creadora. Potser és el director (home i dona) que més ens interessa de la nova generació, i de molt. Per què s'ha posat en aquesta empresa? No ho hauria hagut de fer, no s'hauria hagut de barrejar en aquesta història gallega. Això és sociologia i política, però si prescindim d'aquestes consideracions, el seu treball ha estat esplendorós. Interessant, també, el treball d'Eduardo Alonso amb *El embrujado*. Vist, ara, fet per un altre, el trobo un text encara més inquietant, foll i arriscat dels que va escriure Valle-Inclán. Però, quina meravella de castellà, quina meravella! Alonso ha hagut de lluitar amb un decorat igual per a les quatre peces de Valle. Alonso, crec que volent fer una

il·luminació gens naturalista, s'ha passat i ha matat l'atmosfera de la majoria de les escenes. Atès que quan vam arribar a la darrera obra ja havíem vist el mateix decorat quatre cops, ja començàvem a estar-ne cansats. Rosa Galana, o la Galana, tenia una força extraordinària en la interpretació de Mariana Carballal. Bé, també Miguel Pernas —per partida doble: Valerio i el Pajarito— i "Morris", sempre eficaç. Ell es diu Antonio Durrán. Ernesto Chao bé, també molt professional. Però aquests actors, que són de la nostra època, de quan vàrem dirigir *O incerto señor Don Hamlet*, d'Álvaro Cunqueiro, estan envoltats d'una sèrie de nous actors d'un nivell molt considerable. Bonica actuació de Mónica García, com la Pepona, a *La cabeza del bautista*.

Manuel Guede s'ha encarregat de *Ligazón*. Els figurins creiem que no l'han ajudat gens. Ha jugat al doble llenguatge: vídeo (que anava, ens ha semblat, gairebé sempre darrere de l'acció) i la pura acció sobre l'escenari. Idea encertada, però s'hauria hagut de fer d'una manera, pensem, més sofisticada i contrapuntada. Però, almenys, s'hi ha arriscat. Ara bé, en aquestes latituds això no abunda.

Las galas del difunto, dirigida per Xosé Martins ha estat la menys resolta i, una mica com amb to de bon Teatro Español Universitario (TEU), però una mica massa d'un altre moment.

Per què aquest text ha necessitat d'una *dramaturxia* a càrrec d'Alexandra Moreira da Silva i *El embrujado*, no? Misteris del Centro Dramático Galego.

Dimarts, 26 de gener. A darrera hora de la tarda hem rebut la invitació de Madrid per veure *El hombre de La Mancha*, el musical. Per a alguns, més del compte, sembla què no hi hagi cap altre gènere més que aquest. El fet sorprenent és que aquest espectacle té més de sarsuela i revista dels anys quaranta i cinquanta, la de les nostres infanteses i joventuts primeres, que la mena de musical a què Ricard Reguant i Mario Gas ens tenen acostumats. Aquest espectacle mai no ens ha recordat els models de Broadway o del West End. Com a mínim, però, no és un musical pagat amb diners públics.

Ens ho hem acabat passant molt bé, perquè hem recordat Monique Thibaud, Milú, M. de los Ángeles Santana, Merceditas Mozart. No ens ha recordat mai Celia Gámez (amb Concha Velasco al costat). Suposem que és un espectacle de productor. No sabem qui pot ser el director d'escena. Al programa de pagament no hi figura la seva biografia. Sí que hi figuren, però, la dels protagonistes; haurien de posar-hi la de Gustavo Tambascio. També, en un altre nivell, hem pensat molt en Enrique Rambal.

És una apoteosi escenogràfica en la línia del gran Mestres Cabanes. Els escenògrafs són Juan Pedro Gaspar i Gerardo Trotti. Però qui domina tot és Luis Ramírez, el productor. Si és veritat que aquest espectacle porta recaptat més diners que les pel·lícules espanyoles més taquilleres, que bé, oi? Si en teatre es tracta només de fer diners, és meravellós. Al final, suposem, han sortit a l'escenari tots els tècnics (si eren ells, s'ho mereixen). De tota manera,

eren tanta gent que no hem tingut temps, malgrat els set o vuit aplaudiments força entusiastes, de comptar-los tots per deduir quina nòmina poden tenir. Que bé, quants sous que paguen! Paloma San Basilio ha tingut el millor moment interpretatiu de la nit. Ella i José Sacristán fan un admirable esforç professional. Hem pensat en el que Sacristán ens digué, una nit, en un joc de converses radiofòniques entrecruades entre Madrid i Barcelona. Ens recordà que nosaltres li havíem dit que, si ell volia, podia arribar a ser el millor actor del país, quan seguïem els assaigs d'*El proceso*, de Franz Kafka, que va dirigir Manuel Gutiérrez Aragón al teatre María Guerrero, de Madrid. Ell no ho va dir a la ràdio, però recordem que li diguérem que podia arribar a tenir el mateix paper que Gérard Philipe als anys quaranta i cinquanta. Sembla que no ho vol ser, per ara. Cal esperar.

Dimecres, 27 de gener. Avui al Mercat de les Flors, Phillippe Genty, un homenatge als grans surrealistes i no sé si dir a René Magritte. Hi ha moments molt bells, fora de sèrie, però també, n'hi ha d'altres no gaire suggestius, com els que ens recorden l'escola russa de circ, el moment del joc amb les escombres, el llarguíssim i barat moment de llençar-se aigua guardada a la boca, que un se la bevia, o ho semblava. En relació als seus anteriors treballs ens ha semblat repetitiu i poc evolucionat. Com si les troballes d'espectacles anteriors ja li fossin suficients.

Alguns instants corprenedors, com el moment en què un homenet porta un home a l'esquena com un cargol.

Hem coincidit amb Ivette, l'admirada Iva Vigatà, i Joan Anguera. Els hem comentat *Àfrica 30*, que vàrem veure dissabte passat al seu teatre. La nostra impressió és que és un text encara massa poc cuinat. Hem afegit que ens sol passar això amb tota la dramaturgia jove. Els joves no volen seguir les formes i les fórmules tradicionals, la qual cosa està molt bé, però no creen unes regles de joc narratiu noves. Finalment, nosaltres hem dit que aquesta impressió la tenim també amb les obres de Lluïsa Cunillé, sobretot en els seus darrers treballs, *Accident* i *Apocalipsi*. Ivette, gran coneixedora de l'obra de Lluïsa Cunillé, diu que la nostra és una impressió falsa, que Lluïsa Cunillé escriu uns textos molt i molt construïts. Ens rellegirem aquests textos. Cal seguir sempre els consells i les orientacions d'Ivette, persona de gran finor i intel·ligència. Bona actriu i excel·lent directora.

Dijous, 28 de gener. Divertida *performance* la de William Kentridge al MACBA. És un creador multidisciplinar. Ens hem dedicat a veure els vídeos dels seus espectacles. Alguns resulten apassionants i, sobretot, és molt bonic de comprovar com integra els diversos llenguatges de què disposa o en els quals s'arrisca: les marionetes, el dibuix, els dibuixos, ombres retallades, amb la pura representació. Fascinant els salts d'un llenguatge a l'altre. Aquests sud-africans, com els australians, estan donant moltes sorpreses. L'altre dia, quan vàrem conèixer Kentridge, a casa de Julia Flanagan, ens vàrem adonar que era un creador de primeríssim nivell, a part d'ésser una persona simpàtica.

També hem vist, al segon pis, la mostra de Susana Solano. Té una força extraordinària. Hem de tornar a l'exposició per veure, amb calma, els múltiples treballs de vídeo de William Kentridge, sobretot, *Faust a l'Àfrica* (1995) o *El retorn d'Ulises* (1998).

Divendres, 29 de gener. Ens ha fet l'efecte que el públic aplaudia sense entusiasme, però, amb tot, han saludat sis o, fins i tot, set vegades. Hem vist que un dels nostres crítics s'ha posat dret i ha aplaudit amb molta contundència. Fa goig de veure actituds com aquesta. Ja hem vist aquest crític fer-ho altres vegades. Quina diferència dels comentaristes de les nostres èpoques dels anys cinquanta i seixanta. La major part ni tan sols aplaudia. Mai no haurien tingut una actitud tan generosa. En relació a *Mesura per mesura*, pensem que no es pot acceptar que els actors del Teatre Nacional parlin tan malament. Ja Salvador Oliva no se'n va sortir amb *La gavina*. Els personatges que eren d'una mateixa família parlaven tots diferent. Aquí ens ha semblat que ningú no s'ha preocupat d'unificar criteris. Ha semblat sempre que Shakespeare volava per damunt dels actors. Reben la seva ombra però, molt pocs d'ells, la corporificava. Mercè Paloma ha vestit els homes molt a la moderna. Molt elegantment. Però es nota que són actors que no estan acostumats a dur vestits d'etiqueta. L'estètica del "Diana" encara funciona. Carme Sansa és la que més presència escènica ha demostrat. Serveix amb força i seguretat la Sra. Oberdowe, un paper mínim. Tan oblidada com l'han tinguda els teatres oficials i subvencionats d'aquesta ciutat, pensem que tal vegada no s'haurien hagut d'atrevir a donar-li un paper tan petit. És clar que aquí qui queda malament són els que programen o fan el repartiment, no pas ella. Deu tenir, com és lògic, els seus motius professionals per haver-lo acceptat. En veure-la sobre l'escenari, hem recordat el que ens explicà Ovidi Montllor, poc abans de morir, quan el Centre Dramàtic de la Generalitat li va proposar de fer un paper ínfim. En un altre moment ens haurem de referir a aquesta història. El decorat de Llorenç Corbella és impressionant i molt bell. Bieito, que és un director de raça, s'arrisca una vegada més. Cal agrair-li que aquest cop doni el text gairebé complet. No hem tingut temps de llegir-lo prèviament, però ens ha semblat que era el text complet. Bieito juga amb tota la profunditat de l'escenari i s'atreveix a usar totes les zones perquè actuïn els seus còmics. Això, és clar, no afavoreix els actors. Avui no actuava Ramon Teixidor: ens hem preocupat molt. I què direm del paper que li han repartit! Que bonic de veure la presència segura i professional de Lluís Torner! Quants anys, i quants records teatrals desvetlla el fet de veure'l, encara amb tota la joventut expressiva, sobre l'escenari. Laura Conejero ha tingut moments de gran intensitat. Per la seva banda, Mingo Ràfols ha demostrat que és el gran actor que tots admirem. La impressió general, però, és que l'espectacle no estava acabat de perfilar. Com si les dues o les tres darreres setmanes la veu rectora hagués estat callada. Boniques llums d'Ignasi Morros. Arriscades, i això s'agraeix molt. Molt suggeridores per moments, massa titubejants d'altres, tenint en compte que és un teatre nacional.

Amb tot, aquest Shakespeare al TNC és un moment històric i volem remarcar-ho. No volem entrar, ni ho vam fer en el moment de crisi, ni ho farem ara, en les baralles d'aquest Teatre Nacional, però implícitament la programació d'aquest Shakespeare evidencia l'absoluta incapacitat de risc i d'aventura de Josep Maria Flotats. Tenir tants anys un teatre, i amb xec en blanc, i des de 1984 no haver fet mai un Shakespeare, clama venjança divina, la de Dionís, és clar. També conegut a França i, per Jean Cocteau, com a "Bacchus". Per cert, recordem ara la seva obra i pensem que s'hauria de revalorar.

Diumenge, 31 de gener. Avui hem anat a veure *Els fusells de la mare Carrà*, amb traducció de Francesc Arnó. Direm que el nostre estimat amic és un dels grans oblidats de l'exili i que no s'ha fet pràcticament res per recuperarlo? Si més no, un dels molts encerts d'aquestes representacions de Brecht és que s'hagi pogut conèixer una traducció d'Arnó. El director és Oriol Broggi. Ens ha resultat un espectacle ple d'encant fet amb amor i amb un talent considerable. Al final, l'escena en què la mare, Pedro i José agafen els fusells i marxen cap a la guerra, tots tres movent-se "al ralenti" i sobre una música molt adient, ha aconseguit d'emocionar-nos. Els hem aplaudit molt i amb molt entusiasme. La representació ha tingut un to molt especial. Anava més enllà del teatre i era un acte polític. "A nosaltres ens ha interessat el seu problema, el de la mare. Ens n'hem reconegut fills i n'hem volgut parlar" (afirma el director). "La petita obra de Brecht ha crescut davant nostre quan hem vist involucrats els nostres avis (voldríem recordar que el seu té uns noranta anys) i també els nostres fills (futurs fills)". Quina gràcia i quina bonica ingenuïtat. Sempre ens hem preguntat si és una bona peça aquesta obra. Creiem que sempre ens deixem guanyar més per la part política que per la dimensió estètica de l'obra. Marta Domingo és la *Ur-Courage*. És actriu amb molta capacitat expressiva. És evident que no té l'edat del personatge, però ha aconseguit moments d'una molt bonica intensitat. Molt bé Pau Gómez (José), sembla que té llum sobre l'escenari i capacitat de suggestió. Oriol Broggi ha hagut de substituir l'actor que feia de Pedro. Ha estat eficaç.

Dimecres, 3 de febrer. Espectacle molt estrany al Goya. Proposta ben insòlita venint d'un centre teatral inhabitual. Quina tan curiosa programació estan definint els responsables del Teatre Goya! Saltar de l'interessantíssim *Deseo de ser piel roja*, de Miguel Morey, a aquest *Lady Macbeth*, del Teatro del Temple, espectacle premiat —ens informa la propaganda—, a un festival de la Rioja. Per cert, curiosa presentació. Molta, molta gent, però pocs coneguts, pràcticament ningú. Creiem que fou l'Olga Viñals (l'actriu de l'obra de Morey) qui ens va dir que el director d'aquesta proposta d'avui era molt conegut a Itàlia. Suposem que deu ser un cas semblant al de Ramon Parera. Sí, hem retrobat, encara que sigui de lluny, aquell estil i aquells procediments narratius d'aquell moviment d'avantguarda anomenat *teatro immagine* de final dels anys seixanta i dels setanta a Roma. Només amb sis actors miren de fer tota l'obra *Macbeth*: tot un prodigi d'habilitat. El *más difícil todavía* del circ de la nostra infantesa. Sembla que vulgui compondre més a la manera cinematogràfica que a la teatral. Per tant, els plans que es veuen sobre l'escenari

sovint són fets a mitges. De vegades es veu un braç, d'altres només un tros de taula. I de sobte hi ha algun moment de text que resulta, malgrat tots els ginys escènics, corpenedor. No sé què podrà passar amb aquest espectacle pel que fa al gran públic. Els espectadors d'avui feien l'efecte que pertanyien a la Casa de Aragón o estaven implicats en assumptes aragonesos a Barcelona. Ens adonem que hi ha una nova manifestació de teatre fet en castellà, com si part del públic en tingués necessitat. En tot cas, les persones que corrien pel teatre eren ben inhabituals. A molts d'ells se'ls notava que no havien estat mai en aquell teatre i potser en cap teatre. Experiència ben reconfortant.

Dijous, 4 de febrer de 1999. A Anatoli Vassiliev li ha agafat —com a la majoria d'intel·lectuals russos— la dèria mística. Ha presentat una mena de missa ortodoxa titulada *Les lamentacions de Jeremies*. L'espai escènic és d'una austeritat admirable. La idea inicial de presentar un espectacle amb característiques tan poc habituals ens ha semblat apassionant. Però, al cap de vint minuts d'espectacle, la reiteració esdevé redundància. La realització coreogràfica creiem que és poc imaginativa. Amb tot, és una gran idea això de fer un espectacle amb l'Escola d'Art Dramàtic de Moscou. Aquest treball fou creat el 1996 i guanyà el premi Nacional de Teatre de Rússia el 1997, com a millor espectacle i millor escenografia. Al programa de mà llegim: "Per això he deixat d'interessar-me pels problemes relacionats amb els aspectes morals de l'existència humana. Per mi no són més que banalitats. Jo ja he passat per aquell camp i ara estic de tornada. Ho sabia ja quan acabava el meu treball sobre *Cerceau*, ho sabia ja en aquella època quan vaig acabar amb tot allò, que estava lligat a la història de la meva generació. Avui en dia tan sols la vida de l'home en l'esperit m'interessa". És una opció, mestre!

Divendres, 5 de febrer. Continuem pensant en l'espectacle de Vassiliev, i mirem amb gran interès comparatiu alguns dels vídeos que vàrem comprar ahir al Mercat de les Flors, *Cerceau*, de Viktor Slavine i el segon acte dels *Sis personatges en busca d'autor*, que vàrem veure fa anys al Mercat de les Flors, concretament, entre el 6 i 9 de febrer de 1989. Quina meravella el text de *Cerceau* i quin prodigi de posada en escena! És un treball enregistrat l'any 1985 i no sembla que hagi envellit gens, al contrari. Els actors són absolutament fabulosos. Per cert, quina comprensió tan intel·ligent del mètode la que demostren tenir Vassiliev i els seus col·laboradors. Aquest deu ser el veritable mètode Stanislavskij, que per cert, no té res a veure amb el que fan els seguidors de Strasberg. Veure *Sis personatges en busca d'autor* amb públic rus i amb totes les seves reaccions resulta fascinant. L'espectacle canvia absolutament de to. Fa l'efecte que les improvisacions són més fluides, més seguides. Hi ha més complicitat entre el públic i els actors. Al principi, m'ha estat difícil de diferenciar els uns dels altres. Continua resultant un espectacle molt dolorós. Potser més, sobretot, el moment del prostíbul. Aquest és el Vassiliev que a nosaltres ens interessa, el que encara intentava explicar el dolor i la soledat de l'home. També hem vist *El Camí de Tchattanouga*, de Viktor Slavine. És un autor que ens sembla extraordinari. Ens adonem que Vassiliev crea

addicció. L'espectacle, que no coneixíem, fou fet el 1979 i la gravació tres anys després.

Dimarts, 9 de febrer. *Clin d'oeil aux copains, clin d'oeil aux copines*. Tot just començar *Tot esperant Godot*, Anna Lizaran o el personatge que ella interpreta, Vladimir, s'adona que té la bragueta descordada, fa tot de mirades còmplices, com en un intent de buscar allò que no hi deu haver. Sembla que agrada que es jugui a aquest joc tenint de fons un text il·lustre. Semblava que tothom estava obsessionat per fer riure el públic. I ho han aconseguit. Pasqual fa una gran direcció d'actors: Francesc Orella, Marc Martínez i la gran sorpresa, com a gran actor, d'Eduard Fernández. Es fan cites molt marcades de la tradició dels Pastorets. El que succeeix és que nosaltres ja som molt "antics" i pensem que aquesta obra no està escrita precisament per fer riure. És evident que nosaltres devem estar equivocats. El *clin d'oeil*, a més, sempre està present en el decorat. Ens ha semblat que es volia destacar l'anagrama del Lliure. Per què no? Si Frederic Amat ho vol així i això el fa feliç... Però també podríem dir, per què sí? I tot continuant: Per què Anna Lizaran fa un personatge masculí? Per què no, si ells ho volen? Però, posats a fer, per què no eren tot dones com es va fer a Madrid fa alguns anys, amb Rosa M. Sardà entre d'altres? Anna Lizaran fa un treball molt a favor de les intencions del director. No solament és una extraordinària actriu, sinó també una molt segura corredora de fons. A principi de 1994 la vàrem veure interpretant a Budapest una difícil obra centreeuropea dirigida per un director francès. Era admirable de veure com treballava per no sobrepassar el seu company. Aquí s'esdevé una cosa semblant en la posada en escena. Si Anna Lizaran és l'actriu que nosaltres creiem, per què no fa un repertori difícil? Allò que, precisament, no fan les seves companyes. Ella, per tota una sèrie de raons, sí que el podria fer. Quin sentit té fer el *Lear*, quan encara s'és tan jove? Per què intentar un Vladimir quan hi ha tants importants personatges femenins del repertori internacional, per donar a conèixer a Catalunya? Les propostes de final de trajecte que María Casares es va permetre, potser se les podia permetre, però ella encara és molt jove per fer-les. Ja tindrà temps. Caldria potser estudiar algun dia la trajectòria de María Casares a l'hora de muntar clàssics. S'atrevirà algun dia alguna actriu catalana a interpretar una tragèdia clàssica sense adaptar i tallar? Sembla que cap home no ho vol fer. Per què no ho fa Anna Lizaran?

Divendres, 12 de febrer de 1999. Gran esdeveniment al Tantarantana. Per fi s'estrena una obra de George Tabori, *Un western jueu (Whiteman i Cara-roja)*. Text sòlid, intel·ligent i summament "mala bèstia", com sol ser Tabori. Narrativa original, però molt ben estructurada. Antonio Simón, el director, hi fa un dels seus millors treballs. És agradable de trobar en el repartiment Joan Vallès, que està més dúctil, més àgil i renovat que mai. Ens ha dit que feia set anys que no actuava. Sembla mentida que aquests ostracismes puguin passar amb tanta tranquil·litat, amb la falta que hi ha d'actors d'una certa edat. Hi ha també la sorpresa d'Oriana Bonet, actriu molt preparada, que pot donar una nova imatge al teatre català. Extraordinari el treball

d'Óscar Intente, un actor que coneixíem poc i que en aquesta proposta fa un treball que en altres latituds el col·locaria en primera línia. Aquí a casa nostra, mai no se sap. Antonio Simón s'està afirmant com un molt precís director, ple de subtileses. Alfons Flores ha fet una escenografia molt bella, potser no gaire còmoda per als actors i potser massa estàtica, però d'entrada resulta absolutament impressionant. És sens dubte un dels nostres grans escenògrafs actuals. És una llàstima que faci tantes escenografies al mateix temps. En el fons, avui ha estat una nit històrica, perquè ja era hora que Tabori s'incorporés al teatre de Barcelona i Catalunya. S'agraeix a més, tant i tant, com a espectador, de ser tractats com a persones adultes.

Dilluns, 15 de febrer. Interessant taula rodona sobre Tabori a l'Espai Brossa. El plantejament escènic de *La mà de mico*, és un encert total a tots nivells. Hi han intervingut Pablo Ley, David Escamilla i Victor L. Oller, traductor d'*Un western jueu* i de les obres que conformen el volum publicat per Ediciones del Bronce. Oller ha fet una mena de classe magistral sobre Tabori. Una experiència molt bonica i interessant. Un dels assistents, en el moment del diàleg final, ha dit que no entenia com havent-se anunciat que Mario Gas faria *Mein Kampf* al Nacional, acabés substituint-la per *Guys and Dolls*. Musical que no va fer, però, perquè el resultat era més una obra escrita per

Oriana Bonet, Oscar Intente i Joan Vallès a *Un western jueu* (Whiteman i Cara-roja), de George Tabori. Direcció: Antonio Simón Rodríguez. Nou Tantarantana, febrer de 1999. (Fotografia: Jesús M. Atienza).

ell que no pas el musical clàssic. Encara ha dit més, ha dit que va voler fer d'aquest espectacle una mena d'homenatge a Bertolt Brecht. Li hem dit que li agraiem que digués tot això, perquè ningú no s'havia atrevit a dir-ho als mitjans de comunicació. La democràcia en aquest país s'exerceix a les cartes al director, a les taules rodones i, a vegades, en certes ràdios.

Dimarts, 16 de febrer. Fa dos anys vàrem veure al Festival Internacional de Teatre de Sitges *Caló*, un espectacle sobre gitanos de Maurice Durozier. Ara retrobem aquest director al Mercat de les Flors amb un text de gran alè i encara que ell ha declarat, i aquí demostra la seva intel·ligència, que no és qüestió de voler superar *Los Tarantos*, de Rovira-Beleta, l'obra acaba essent una lectura del mite en clau gitana. El decorat o l'espai, a càrrec del mateix Durozier, és extraordinari, com una mena d'homenatge a Gordon Craig. Però, després, l'espectacle no segueix ni l'estètica "craigiana" ni l'estètica gitana i acaba resultant molt poc imaginatiu. Rosa Gàmitz hi fa un treball ple de sensibilitat i finor. Xicu Masó és, molt sovint, un Llorenç ple d'ironia i intel·ligència. Anna Rovira destaca pel seu esforç per definir un personatge. Ella és la que sembla voler anar més en el sentit o en la dimensió gitana de l'espectacle.

Divendres, 19 de febrer. Llegim que l'admirat Joan-Anton Benach escriu sobre l'estrena de *La mà de mico* el següent: "El cuento de Jacobs sirvió a Ibáñez Serrador para una de sus célebres *Historias para no dormir* de hace décadas, realizada con la manipulación que permite el medio televisivo para incrementar la cuota de efectos escalofrantes. En la sala Joan Brossa la mesura es obligada y el riesgo mucho mayor. Carles Sala, como padre de familia, su mujer Marissa Josa, Santi Ricart, el hijo de ambos, Josep M. Domènech como el sargento Morris y Carles Arquimbau en el papel de empleado de banca viven la historia terrorífica con notable convicción."

"Bonnín ha montado la obra —bastante excéntrica para los objetivos del local— como un homenaje póstumo a Brossa que veía en *La mà de mico* una pieza muy cuidada en su estructura y modélica en su género."

L'estrena va tenir lloc el passat 12 de febrer. Malgrat l'admiració que sentim pel director i pels actors, ens costa d'anar a veure aquest espectacle, perquè creiem que evidencia massa la teoria del *tous contre tous* de què parlava Arthur Adamov. Fa menys d'un any, concretament el 23 de març de 1998, vàrem veure una molt sensible versió d'aquest text dirigit per Pere Daussà, amb una esplèndida interpretació d'Alfred Lucchetti. Hauria estat lògic que aquest espectacle hagués estat fet en temporada normal i creiem que, havent pràcticament heretat Bonnin el càrrec de president de l'Associació d'Actors i Directors Professional de Catalunya, de part de Lucchetti, s'hauria hagut de trobar una solució més elegant a aquesta coincidència. No s'ha d'oblidar que l'actual director de l'obra, que ha treballat sempre amb totes les facilitats oficials del món, és la primera persona que va posar en marxa la teoria dels ostracismes practicats pels teatres subvencionats de casa nostra. Pensem que després del Grec 76, aquesta mena d'accions —tan fre-

qüents en el món professional nostre— no s'haurien de produir amb tanta assiduïtat.

Dijous, 25 de febrer. Alex Puiggalí estrena *Draps bruts* amb una professional i molt acurada direcció escènica de Pere Daussà. Ens va interessar molt la primera obra de Puiggalí *Euskadi crema*. Vàrem trobar tan interessant que algú parlés de fets punyents de la quotidianitat que volguérem que aquesta obra es donés a conèixer en l'àmbit universitari. *Fosc de lluna* ens va inquietar una mica, no ens queda gaire clar què pretenia l'autor. A *Draps bruts* tot queda massa clar, fins i tot excessivament evident. Amb un tema que podia haver estat terrible i corprenedor, en què tot fa pensar que hi ha molt de fet real i de molt recent, Puiggalí sembla que vulgui, obertament, fer una mena de serial televisiu. És una opció, però ens atreviríem a dir que ni ell ni l'equip amb qui treballa, ni el teatre on es fa, no haurien d'anar per aquest camí. Gran treball de Glòria Roig. Teresa Manresa té una molt bonica presència i és una gran professional, però hom nota que no és l'actriu adequada per al personatge, que potser s'hauria hagut d'haver pensat en una actriu com Amparo Baró. Tot fa pensar que el director volia anar per aquí. Bruno Bergonzini té una interessant màscara, però costa molt d'entendre'l. L'estètica televisiva plana massa per damunt de l'espectacle.

Dimarts, 2 de març. Malgrat el que digui tothom, ens sembla un excel·lent text *El maniquí*, de Mercè Rodoreda. Hem comptat els espectadors que hi érem: si no hem anat errats, dinou persones. Trobem que és molt inquietant que això passi. Opinem que el fet d'haver presentat aquest text és un encert total. L'espectacle, a més, és molt acurat i està ben fet. Els actors, pràcticament tots, estan extraordinaris. Atès que Mercè Rodoreda és una de les grans novel·listes d'aquest país i una de les que major èxit popular han obtingut, com es pot justificar que, en el dia d'avui, només hi hagi hagut dinou persones, de tota la immensa ciutat de Barcelona, per escoltar aquesta meravella de text i veure un treball on s'apleguen alguns dels actors més importants de Catalunya? La primera part de l'obra és un prodigi de suggeriments i d'encant. La segona, fa d'extraordinari complement. "Tiris i troians" han dit que no té res a veure una part amb l'altra. Pensem que l'espectacle funciona molt bé, té una gran unitat de to i Pere Planella hi ha fet un gran treball. Potser l'espai on es representa no és l'adequat. Tothom hi està molt bé, però la categoria del text requeria, em sembla, un espai més reduït, més íntim, més comunicatiu. Amb tot, la proposta escenogràfica d'Antoni Taulé té gran atmosfera i densitat. Quina gran idea de recuperar Jaume Pla, un actor dels millors anys de l'ADB, que mai no es va decidir a ser actor professional! Ara pot veure realitzat el que suposem era el somni de la seva vida. Com diem, tots hi estan molt bé, però Mercè Bruquetas brilla i actua a una especial dimensió. Què passa en el nostre país? L'operació de destrucció de tota una sèrie d'artistes, duta a terme en els anys de la Transició, ha donat el seu fruit. En una altra cultura dramàtica, el treball de Mercè Bruquetas (sense oblidar els de Teresa Cunillé i Joan Borràs i, també en un altre nivell, Josep Ruiz Lifante) emplenaria el teatre. Que els responsables de tanta destrucció

hi reflexionin. Excel·lent el programa de mà. Per fi tenim programes de mà que són una operació cultural i no una operació narcisista del director i sobretot al servei dels actors. Hi ha un text d'Araceli Bruch. Per nosaltres ella és la gran absent d'aquest espectacle. No l'hauria hagut de dirigir Araceli Bruch *El maniquí*? Ella que tant va fer per donar a conèixer el teatre de Mercè Rodoreda! En això no volem desmerèixer en absolut el treball de Pere Planella, que és realment excel·lent. Però ell hauria pogut muntar un altre espectacle, caldria considerar que el veritable to Rodoreda, al nostre entendre, només l'ha donat Araceli Bruch. D'altra banda, quan ningú s'ocupava de Rodoreda com a autora teatral, ella ho va fer. Cal tenir molt present la seva lluita.

Pensem que amb Mercè Rodoreda a Catalunya passarà el mateix que a Argentina amb Griselda Gambaro. Tothom els va negar el pa i la sal, però totes dues s'han acabat afermant com dues creadores d'absoluta excepció. L'any 1960 en una reunió de mandarins que es va fer a casa d'un crític "hiperpoderós", en aquell moment, es parlà de la possibilitat de crear una associació de crítics catalans o de refer el PEN Club. Ningú no va parlar de Mercè Rodoreda, nosaltres sí. Ens varen dir que Rodoreda no era una bona novel·lista. Després hem sentit massa vegades que no és autora teatral. Ara *El maniquí* i abans *Un dia* han demostrat que pot ser una autora fonamental de la segona part del segle xx. Simplement ho volíem dir.

Dijous, 4 de març. *Ombra*, o sigui Federico García Lorca vist per La Fura dels Baus. Aquesta ha estat la contribució de La Fura als actes d'homenatge a Lorca de l'any passat. Els elements de vídeo a càrrec de Hansel Cereza, absolutament extraordinaris i renovadors. Molt interessant el *bailaor* Javier Latorre i la cantant Danna Leese Routh. Quan La Fura ha romput a parlar ha començat per dalt de tot, primer Goethe i ara Lorca. Les imatges quan només són joc de signes esdevenen impressionants, però quan els actors s'enfronten amb el text es nota una certa manca d'escola i de capacitats interpretatives. La idea general de l'espectacle, però, és excel·lent. Cal esperar que, com van fer amb *Suz/o/Suz*, la continuïn treballant.

Dissabte, 6 de març. Boniquíssim programa doble Václav Havel, *Audiència i Vernissatge*, presentat i dirigit per Josep Minguell a l'Artenbrut. L'Artenbrut i el Tantarantana estan salvant les programacions de Barcelona. En aquest espectacle també podem sentir-nos tractats com adults, i això s'agraeix molt, infinitament. Intel·ligent, dolorós i terrible *Vernissatge*. Suposem que és la seva *vendetta*. Hi hem reconegut tantes i tantes coses dels anys en què fèiem la feina del WPC, que ens ha fet l'efecte que parlaven d'un país que era el nostre. Realment Havel té una capacitat de penetració admirable. La primera obra, on Minguell fa un dels seus millors treballs d'actor, és una mena de sainet terrible i despietat. Un encert. Un absolut encert el fet d'unir aquestes dues obres. Dolors Vilarasau, en la seva versió d'*El comunicat* va optar per actualitzar l'obra. Eva Kruntorádová i Josep Minguell han preferit de mantenir l'època en què va ser escrita. No sé si el fet de conèixer el país ens la fa tan propera. Però hem vist que el públic d'avui, unes quaranta persones, l'ha seguit amb autèntic interès.

Diumenge, 7 de març. Hem descobert una obra que no coneixíem *La maledicció dels morts de gana*, de Sam Shepard. És un autor absolutament extraordinari. Cal agrair que els tallers d'Art Dramàtic de l'Institut del Teatre facin propostes tan arriscades com aquesta. Hem notat que cap al final, l'obra tenia diverses imprecisions narratives. Ho hem comentat a algun dels responsables de l'espectacle i ens han dit que havien hagut de tallar un personatge. Carles de la Rosa, el director, s'arrisca, juga fort i se'n surt. Bon treball d'Ivan Campillo i Roser de Castro. Molt bé Xavier Casan i, en general, tots els que hi intervenen: Joan Díez, Judit Farrés i Fidel Pereiro. Cal esperar, ara, que el proper any es programi en temporada normal i, també, que s'editi l'obra tal com fou escrita.

Dijous, 11 de març. Hem anat a veure el taller de Joan Ollé a l'Institut del Teatre. Ha fet una molt bonica proposta amb *A la solitud dels camps de cotó*, de Bernard-Marie Koltès. No s'ha arriscat tant com ho va fer al taller de l'any passat sobre *La tragèdia en tots els temps*, un *collage* de diversos autors. Però ha resultat un gran treball. Sempre ens preguntem si Koltès és el gran autor que els francesos volen. Creiem que ho és si té un gran director al darrere. De vegades pensem que Koltès és el gran invent de Patrice Chéreau i que els francesos, que fan molt bé les coses, han sabut recollir la proposta de Koltès. Per cert, és totalment encertat de fer un Koltès aquest any. Ningú no recorda que fa deu anys que va morir. Suposem que per això l'haurà escollit Joan Ollé.

Divendres, 12 de març. L'anada endarrere de les nostres programacions comercials és inquietant. Hem anat a l'Arnau (que és un teatre que ens agrada molt) a l'estrena de *La venganza de Don Mendo*, de Pedro Muñoz Seca, dirigida per El Tricicle. Pensem que si és la primera direcció escènica que el famós tercet duu a terme, és sorprenent que la facin en castellà. Creiem que si volien fer una proposta populista, per què no feien una versió *sui generis* de qualsevol obra de Frederic Soler, per exemple, *La botifarra de la llibertat*? Ens preguntàvem, en anar al teatre, quina mena de posada en escena farien, i ens dèiem que seria un treball ple de gags visuals, però no. No segueixen l'opció visual. També ens ha fet l'efecte que no volen fer l'obra de tornada. Per a nosaltres és un text que a còpia d'haver-lo vist tantes vegades, i tan mal fet —recordem una versió a la manera de la Biblioteca Salesiana, només feta per homes—, l'havíem arribat a detestar. Una cosa semblant ens passava a la nostra generació amb els actes sacramentals, de Calderón. Vist ara, la veritat és que Muñoz Seca en sabia molt de l'ofici del teatre. Quan volia construir una obra molt i molt bé. Els actors estan eficaços, però se'ls nota que no coneixien l'Escola d'"actores campanudos y que recitaban con voluntad de Imperio", sobre els quals ironitzava Muñoz Seca. Bea Guevara és qui, al nostre entendre, dóna més el to de tornada amb què creiem que s'hauria d'haver fet l'obra. Ja que Mestre Salvador Oliva apadrina amb un text excel·lent el deliciós programa de mà, s'hauria hagut d'anar més en el sentit indicat pel gran professor i traductor. Escriu Salvador Oliva: "*La venganza de Don Mendo* és una comèdia; però està construïda a partir d'aquests sòlids fonaments que acabem d'es-

mentar i sobretot està construïda amb un gran instint teatral. No és una obra, com algú podria pensar, destinada a companyies d'aficionats. Com totes les obres que funcionen dalt l'escenari, exigeix el mateix que exigeixen les bones comèdies de la història del teatre: un bon coneixement del medi i un bon coneixement dels recursos verbals que en són el suport. No és per casualitat ni per atzar que l'obra hagi estat tan representada des del dia de l'estrena fins als nostres dies."

Dimarts, 16 de març. Hem anat en sessió de tarda a veure *No hay bur-las con el amor*, de Calderón de la Barca. Un muntatge de la Compañía Nacional de Teatro Clásico dirigit per l'irlandès Denis Rafter. Ens agrada de veure teatre clàssic amb gent jove. És una experiència que s'ha de fer per saber on som amb la Compañía Nacional de Teatro Clásico i el nostre jovent dels instituts. Per cert, avui s'han portat d'una manera més civilitzada que d'altres vegades. Han bramulat molt en el fosc inicial abans de parlar els actors, però els intèrprets —grans professionals— han pogut amb ells. Rafter ha volgut donar un to de circ al deliciós text de Calderón, una mica com si fos *Voulez-vous jouer avec m^{oi}*, de Marcel Achard, però resulta que Calderón és molt més intel·ligent i divertit que Achard. Quants directors espanyols podien haver dirigit aquesta obra, com a mínim, al mateix nivell que el senyor Rafter? Pel que observem, la direcció actual del CNTC no està disposada a desfer els molts desencerts creats per la direcció anterior.

Dimecres, 17 de març. *Le Monde* dedica una plana sencera a Koltès. El proper 15 d'abril farà deu anys que va morir, en el començament de la seva maduresa, als quaranta-un anys. Es parla àmpliament dels espectacles fets a les escoles. Aquí mai no passa una cosa semblant. Trobem, en un article de Catherine Bédarida, unes consideracions, al nostre entendre fonamentals, del seu germà François, que n'és l'hereu absolut. Atès que en aquest país juguem sempre a "estar de tornada" sense haver demostrat que hem estat en algun moment d'anada, la decisió del germà de no permetre tocar els textos, ens hauria d'obligar a no destrossar tant les obres, com se sol fer a casa nostra. Així ens permetem d'estrenar peces que trossegem, tallem i desestructurem. Pensem que és important de considerar el que diu l'hereu de Koltès: "Refuso les adaptacions, atès que és un autor recent del qual cal abans que res donar a conèixer l'obra tal com és". Una alumna actriu, Anne Bouvier, que ha aprovat la seva llicenciatura amb un espectacle Koltès *Matériau Koltès*, en fa unes altres interessants consideracions: "Els professors no s'interessen gaire per Koltès. Diuen que tal vegada no és un gran autor. La seva reputació ha estat potenciada perquè va morir jove i perquè va ser potenciat per Chéreau."

Dimecres, 24 de març. Esplèndid Federico Luppi al Mercat de les Flors interpretant *El vestidor*. De fet, diríem que avui no ha tingut la seva millor nit, però és un actor fora de sèrie. Ens ha fet l'efecte que no se'l valorava prou. Bons aplaudiments, però no grans entusiasmes. El text de Ronald Harwood és bonic però, si no recordem malament, s'havia de veure quan l'actor gran representa Lear. Juraríem que el text així ho demana. Però ara no el tenim a mà. Amb tot, és molt bonic que es recordi els actors d'aquest país,

que un actor per tal de considerar-se un gran actor, ha de representar *El rei Lear*. Molt bon nivell mitjà d'actuació. L'actor que representava el segon paper, el del criat, ens ha semblat que en lloc de servir l'obra estava preocupat per semblar millor que Luppi. Ens ha recordat aquells actors espanyols dels anys cinquanta, que quan aconseguien un paper d'antagonista no treballaven a favor de l'obra, sinó contra el protagonista. Una mena d'història personal que no té cap interès artístic. Federico Luppi s'ho ha pres amb una calma i una paciència realment admirables. El públic ha pres partit per l'altre actor, ha estat claríssim.

Dijous, 25 de març. Al Victòria hem vist la meravella que és *La estrella de Sevilla*. Dirigeix Miguel Narros. Com explicava López Mozo —en un article que reproduïm en aquest volum d'*Assaig de Teatre*—, Narros és capaç de muntar cinc obres en un any. Ningú no ho diu en públic, però tothom comenta en privat que el cas Narros i el cas Mario Gas són inacceptables, perquè treballen gairebé sempre amb teatres subvencionats. A més, de seguida que pot, Narros també fa els figurins. El mal és que en la posada en escena de *La estrella de Sevilla* això es nota. Hi ha unes errades de moviment que no són corrents en un home de la seva categoria professional. Potser per a l'edició barcelonina, Narros no ha vingut i un ajudant precipitadament ha tirat pel dret, per sortir del pas sense preocupar-se'n gaire. Creiem que Joan Oleza, l'adaptador, ha fet un extraordinari treball. Ha netejat el text amb una saviesa absolutament admirable i ha potenciat l'obra d'una manera molt intel·ligent. Ara surten els de la Compañía Nacional de Teatro Clásico que l'obra pot no ser de Lope de Vega. Penso que caldria fer una prova amb ordinadors per veure si realment ho és. A primera vista, millor dit, "a primera orella", i pensant com anava de condicionat políticament el pobre Lope de Vega, costa de creure que pugui ser d'ell. És un text massa lliure, massa valent, massa arriscat. Continuem pensant que Tirso podria ser-ne l'autor i, per què no, Calderón. Havia de ser un autor que estigués molt ben vist pels poders fenomènics i noumènics del moment. És una tragèdia preciosa, una de les poques tragèdies que aquest país ha produït. Hi ha un decorat de Gustavo Torner que, d'entrada, és molt efectiu, però ens ha semblat que no era prou ben usat.

Divendres, 26 de març. Al Teatre Joventut hem vist *Divinas palabras*, en la versió de Ricardo Iniesta, per la companyia Atalaya Teatro de Sevilla, amb la qual obtingué el premi Èrcilla a la millor creació teatral de 1998 i el premi al millor director andalús el 1998. Mitja entrada, un públic respectuós, però bona reacció final. Ens ha semblat que tothom era de l'Hospitalet, cosa que està molt bé, i el públic ha agraït molt que es fes un espectacle de tant nivell. Creiem que Ricardo Iniesta, juntament amb Helena Pimenta, són els directors més interessants de tot l'Estat espanyol. Són creadors de soca-rel, mai ens fan l'efecte que copiïn espectacles de fora. Iniesta crea una teoria de signes i d'objectes sobre l'espai que semblen molt personals. Però en aquesta originalitat comença a haver-hi un parany, perquè si segueix així es pot convertir en un autor d'espectacles narcisistes que pot córrer el risc d'enamorar-

se de les seves troballes. Aquí ens ha semblat que era una mica massa esclau dels seus invents. Massa rodolament i amuntegament d'objectes. Aquest joc anava bé en un Maiakovski, *La rebelión de los objetos*, i a l'esplèndida tragèdia grega que vàrem veure a Sevilla fa poc. Però Valle, la paraula de Valle, és massa imponent per a voler-la distreure tant. Aquest cop, a més, té uns actors de veritable talla: Mari Gaila està servida per Charo Sojo. Molt bé.

Dimecres, 7 d'abril. *La casa de Bernarda Alba* en versió de Calixto Bieito al Principal Palacio amb la gran, per moments grandiosa, Maria Jesús Valdés. El retorn de Maria Jesús ha estat un regal que se'ns ha fet als espectadors. Ella fou una actriu de qui tota la nostra generació va estar enamorat. Estàvem fascinats també del seu art. Vàrem perdonar-li que Antonio Buero Vallejo l'enamorés. Foren la parella ideal del teatre castellà. Però després ella va seguir per altres camins i va abandonar el teatre. A ella van units alguns dels millors records del teatre de la negra nit del franquisme. De sobte, al cap d'uns anys, torna, i torna en plena maduresa amb un admirable sentit de la modernitat expressiva i amb la professionalitat modèlica que sempre l'ha caracteritzada. Cal agrair molt, per exemple, que aquí accepti de compartir cartell amb Julieta Serrano, una altra actriu mítica, però tothom sap que Bernarda Alba és la protagonista absoluta de l'obra. Hem trobat que dona a la Bernarda uns accents molt humans, molt de dona d'Asquerosa, que és el que era. Esplèndida quan fa de xafardera, humana, veient-se obligada a ser dura i implacable. Mai masculina. Hi ha en la posada en escena i en l'escenografia una voluntat de modernitzar l'obra que potser està bé, però ens temem que no afegeix res d'important a l'obra. Tanta *modelnez*, com diria el mateix Federico, tanta dona despullada, tants de gronxadors, tant baixar mobles del sostre com si fos un ballet no afegeixen absolutament res a aquest text genial i perfecte, possiblement la millor tragèdia, la més acabada que s'ha escrit en tot el teatre castellà. I, per cert, per què corren tant i tant totes les joves actrius? Fa Bieito un homenatge al primer Pasqual?

Dijous, 8 d'abril. *El criptograma*, de David Mamet, a la Sala Petita del TNC. Text interessant, sàviament *txekhovià*, però d'un Txèkhov portat a les últimes conseqüències. Bon treball de direcció de Sergi Belbel, encara que sembla que hagi volgut portar l'obra de Mamet al seu camp, enlloc de servir el text de Mamet d'acord amb la tradició nord-americana a la qual s'adscriu. Atès que Jordi Mesalles ha muntat molt bé algunes de les millors obres de Mamet, era lògic esperar que se'l cridés a ell per a posar en escena aquesta peça. Bonica traducció de Carlota Subirós. El treball de la protagonista Emma Vilarasau ens ha semblat extraordinari. És una *comédienne*, com diuen els francesos, absoluta, i sorprenentment el seu llarg pas per la televisió no li impedeix d'aconseguir el to que necessita el gran teatre. De tota manera, tot-hom de l'ofici es preguntava, per què Sergi Belbel, essent conseller del Nacional, ja s'ha col·locat de director d'escena a la primera temporada. Com a mínim, comentava algú, no ha programat una obra seva i tampoc cap del seu mestre, Benet. En aquest aspecte han estat molt discrets. Cal agrair-los-ho.

Divendres, 9 d'abril. Programa Tamzin Townsend. No vàrem poder veure aquest programa doble a Londres. Vàrem pensar que era un gran encert unir dues obres, una de Tom Stoppard i l'altra de Peter Shaffer, que tenen el mateix nombre d'actors d'ambdós sexes. Es nota que l'espectacle estava plantejat com el que són les obres, alta comèdia, però aquí, al Poliorama, el programa acaba essent absolut teatre comercial, amb totes les concessions a la galeria. L'obra de Stoppard ha estat tan mutilada que pràcticament no s'entén res. Jordi Mesalles, sèiem costat per costat, ens ha recordat que l'obra està publicada en castellà a "Cuadernos para el diálogo". La busquem i en una primera lectura ens adonem que deuen faltar uns catorze minuts del text. Aquest afany de tallar obres comença a ser preocupant. Aquí resulta que l'obra no s'entén. Llegida és una petita joia i vista resulta un galimaties. Excel·lent treball d'Enric Majó, que intenta de donar el to irònic que el text posseeix. Molt madur i sàviament còmplice Eduard Farelo. La segona obra, *Comèdia negra*, de la qual ja havíem vist dues versions, una amb Fernando Guillén i una d'altra amb Paco Morán —si no anem errats—, resultaven més angleses, més mesurades i amb el to d'alta comèdia molt més marcat —que creiem que és el que hauria de ser—, que no la versió actual. L'obra és una joguina però, si es fa a la manera de La Cubana, cal tenir un director com Jordi Millán. Mercè Comas hi està esplendorosa quan l'espectacle agafa la seva dimensió. Amb tot, de cara al gran públic, l'espectacle, i sobretot la segona obra, ha estat un gran èxit i això a hores d'ara és l'únic que compta.

Dimecres, 14 d'abril. Quin gran encert la idea d'aquest espectacle! Mireu per on el fet d'haver fet retirar de la programació del Lliure, per part de l'associació d'empresaris professionals, *¿Quién tiene miedo de Virginia Woolf?* ha donat peu a un espectacle, no sabem si absolutament improvisat, però sí absolutament necessari. Rosa Maria Sardà, Lluís Pasqual, Josep Montanyès, Josep M. Mestres, David Plana, Rafael Duran i Pere Sagristà han homenatjat el gran mestre recentment desaparegut. L'espectacle es mou a dos nivells: un de cabaret, on hi ha grans troballes, però no s'entén que se t'obligui a estar dret i no es pugui prendre alguna cosa. Al primer pis, i amb diferents canvis de perspectives de decorats i de direcció, es representen dues peces: *Els beneficis de la nació* (1959) i *Diumenge* (1964). Molt punyent i malintencionat el treball de Josep M. Mestres i summament reeixit el de Josep Montanyès. Lluís Pasqual fa un treball de gran elegància i Rosa M. Sardà, d'eficàcia. Amb tot, cal destacar-ne dos actors molt madurs i ductilíssims: Teresa Lozano i Jordi Bosch. Per ells dos sols valdria la pena de veure l'espectacle. Però l'espectacle té moltes altres qualitats. Per exemple, entre d'altres coses, les escenografies d'Andreu Rabal i Antoni Bueso. Voldrà el públic de Barcelona i el públic del Lliure valorar aquest treball? Malgrat que l'estrena ha estat un gran èxit, ens ha fet l'efecte que no es valorava suficientment la gran dificultat de posar en escena Joan Brossa. Veurem què passa els propers dies amb el públic.

Dijous, 15 d'abril. Gran estrena al Nacional, *Els gegants de la muntanya*, segurament, una de les peces claus del teatre del segle xx. Extraor-

dinari treball de direcció de Georges Lavaudant. Fa goig de veure, per fi, un autèntic treball de creació als escenaris del Nacional. Tot el que hem vist avui ens ha fet pensar que tot era creació personal. Georges Lavaudant es mou en un primer nivell de direcció. Ja en el muntatge de *Tambours dans la nuit*, de Brecht, que vàrem veure al Mercat de les Flors, ens va fer l'efecte que era un director d'alta volada. Per tota una sèrie de raons, que ara no fan al cas, no n'havíem pogut veure prou treballs de Lavaudant i cal convenir que aquest és absolutament reeixit. Funcionen els signes, tenen unitat, el ritme és sostingut i definit. L'escenografia de Jean Pierre Vergier és molt bella, però no sabem si és la més adequada per a l'obra. Després d'haver vist en aquest escenari tants espectacles repetits, mimesitzats d'espectacles de fora, veure l'obra d'un creador és refrescant i s'ha d'agrair. Costa d'aguantar tantes posades en escena dirigides per actors des de fora de l'obra, aportant només la perspectiva de l'actor. Tanta posada en escena "desideologitzada" (si se'ns permet el, potser, lleig neologisme) com hem sofert aquests darrers anys! Per cert, s'està adonant Georges Lavaudant del que està fent i on ho està fent? Els professors de les universitats italianes que hi havia a l'estrena ens han comentat que *Els gegants de la muntanya* que Pirandello volia denunciar estaven precisament a l'escenari on ell treballa, o sigui, al TNC. Ahir el director de l'obra declarava a *La Vanguardia* que l'espectacle "és un treball estrany perquè no es tractava de fer una nova posada en escena de Pirandello, sinó de trobar les emocions i el misteri del que vam fer fa divuit anys." Si és un treball de fa divuit anys, a part del final, no ha envellit gens. Amb tot gosariem dir que el final és massa escolar i poc arriscat. La sortida de Hermann Bonnín llegint el que sembla que Stefano Pirandello va escriure sobre el final de l'obra, pensem que és una opció que avui dia, en l'estat d'evolució que el llenguatge de la posada en escena ha atès en relació a aquesta obra, ja no es pot fer. Però això no és gaire important quan es considera la totalitat del treball, que és absolutament d'alt nivell de creació. Aquest hauria de ser el nivell mig dels espectacles del Nacional. Per fi hi ha un espectacle al nostre primer escenari que pot ser exportable, homologable als escenaris semblants dels teatres d'Europa. Però, a la vegada que ens fa molt feliç de poder expressar totes les nostres admiracions, no volem deixar d'expressar les molt pregones inquietuds que aquests tipus de treballs ens plantegen: Quin sentit té que aquest gran director hagi pogut presentar tres espectacles, en una mateixa temporada, en dos teatres subvencionats i *a priori*, per cert, d'ideologia política absolutament oposada? Quin sentit té que Georges Lavaudant vingui a posar en escena la millor obra de Pirandello, que no es pot entendre en la seva infinita riquesa si no és en virtut de la gran tradició teatral italiana? Si volem crear un teatre nacional hem de respectar les tradicions nacionals i donar-les a conèixer. Aquest és l'únic camí que ens salvarà com a teatre nacional. Si es volia absolutament que Lavaudant dirigís una gran obra al Nacional, per què no un clàssic francès del segle xx (que pel que ens informen els seus col·laboradors directes, els coneix molt bé)? Si s'havia de muntar *Els gegants de la muntanya*, per què no cridar un gran director italià, un director que estigui en la marxa i evolució internacional del llenguatge de la posada en escena? Si es volia

anar sense risc, o sigui, treballar amb directors que ja haguessin muntat l'obra abans als seus països o a l'estranger, per què no cridar Giorgio Barberio Corsetti, gran escenògraf i director, que ha posat recentment *Els gegants* a Lisboa, que treballa a França i a Alemanya habitualment, a part d'Itàlia? Si s'havia de coincidir d'alguna manera amb el Mercat, per què no portar Luca Ronconi, que ha dirigit *Els gegants* a Suïssa? D'altra banda, aquesta proposta, si s'hagués fet, hauria pogut complementar *Questa sera si recita a soggetto* (sens dubte una de les millors posades en escena que hem vist a la dècada dels noranta), que va presentar al Mercat aquesta mateixa temporada. Si s'hagués volgut que els directors no repetissin muntatges fets a fora, que és el que creiem que el TNC hauria de fer, per què no es cridaren grans directors, i algun d'ells especialista en Pirandello, personalitats com Massimo Castri, Luigi Squarzina o Walter Pagliaro? Per cert, a més, Pagliaro és un gran deieble de Strehler. Realment el director del TNC i els seus assessors opinen que es pot muntar avui dia aquesta obra, en un escenari subvencionat, sense tenir en compte els tres muntatges de Strehler, absolutament determinants per entendre l'obra dins la tradició teatral italiana i europea?

Pel que veiem al programa de mà, es fa un ampli homenatge a la versió del Teatre Lliure de 1990 i, suposem que per aquesta raó, Lluís Homar repeteix el paper de Cotrone. Si repeteix Homar: per què no es pot repetir la meravellosa versió de Xavier Romeu? Això no vol dir que la traducció de Comadira no sigui excel·lent, però no era el moment de retre un petit homenatge al malaguanyat Xavier Romeu? El nivell mitjà d'actuació ens va semblar extraordinari, però si s'haguessin estudiat les posades en escena de Strehler, s'haurien pogut adonar que aquesta peça inacabada, entre altres moltes coses, fou escrita pensant en una diva. Resulta que la diva hi era, Carme Elias. A més és una excel·lent actriu, però feia l'efecte que els quatre o cinc protagonistes masculins no estaven disposats a acceptar-ho i, curiosament, els professors italians que eren a l'estrena ens ho van comentar. Carme Elias té una esplèndida presència i és una actriu molt dúctil que no ha estat aprofitada pels nostres teatres nacionals d'una manera adequada; esperem que aquest sigui l'inici d'un treball més continuat a casa nostra i al TNC. Pel que fa a d'altres aspectes, voldríem comentar que ens ha sorprès molt que Narcís Comadira, a qui admirem molt com a poeta i dramaturg, hagi escrit avui, dia de l'estrena, un llarg article de promoció d'*Els gegants de la muntanya* a *El País*. Siguem "oxfordians", tanmateix. No té el Nacional prou ajudes de tothom? Potser cal recordar que hi ha molts espectacles interessants en aquest país que no reben ni un sol comentari dels nostres mitjans de comunicació. Uns tant i d'altres, tan poc... Noucentistes, tanmateix!

Dijous, 22 d'abril. *Utopista*, de Monti & Cia a la Sala Tallers del Nacional. Interessant proposta, encara que massa irregular, de Joan Montanyès. És una llàstima que vulgui fer tanta literatura, que xerri tant i tant, quan la part visual de l'espectacle és absolutament fascinant. Bellíssims la utilització de l'espai, l'escenografia i el vestuari de Lluç Castells. Arriscada i original coreografia de Mar Gómez. Molt bons actors, mims i gent del circ. Però hem

trobat a faltar algun solo de Joan Montanyès, més números de pallaso. Contràriament al que és habitual, potser Joan Montanyès és massa generós i esborra massa el seu talent. La veritat és que té una presència escènica que en el món del circ feia temps que no en vèiem cap d'igual. Podria esdevenir el gran pallaso de la propera dècada, però per què es posen tan metafísics ell i Jordi Purtí? Per què els preocupa tant el tema de Faust si tots ells són tan joves, tan eixerits i, elles, tan guapes? És un espectacle que quan es reestructuri i es redueixi de la seva excessiva dimensió literària pot ser un espectacle absolutament fora de sèrie. Hem aconsellat aquest espectacle i *Klowns*, l'anterior, perquè siguin representats al Festival del Caire. Esperem que les vies burocràtiques ho permetin, perquè ens fa l'efecte que l'èxit allà seria enorme. Per cert, no coneixem gaire la persona que s'ocupa de la música, Saki Guillén. En tot cas, és algú que seguirem d'ara endavant.

Dissabte, 24 d'abril. Gran idea la de representar *A noite*, de José Saramago, al Teatre Joventut de l'Hospitalet. Dirigia Joaquín Vida, que va fer-nos d'ajudant a *Noche de guerra en el Museo del Prado*. L'obra parla del que va passar en un diari on treballava Saramago la nit històrica del 24 al 25 d'abril l'any de la Revolució dels Clavells. Excel·lent idea, la de revivre els fets vint-i-cinc anys després en el teatre. És bonic que algú cregui, com Vida, que el teatre és el podi de la història, com ens va ensenyar Erwin Piscator. L'obra ha començat a representar-se a dos o tres quarts d'una de la nit i ha acabat cap a les tres de la matinada. Com a final de festa hem tingut la intervenció d'un grup d'Alentejo que ha cantat *Grândola, vila morena*. Malgrat que és l'obra d'un premi Nobel i que està considerada per l'Associació de Crítics Portuguesos la millor obra portuguesa de l'any 1994, juràriem que avui no hi havia ni un sol crític, ni pràcticament ningú de la professió. Cada cop passa més sovint que hi ha actes importantíssims que no són ni mínimament ressenyats a la nostra premsa. Repartiment adequat, en què destacava, amb vigor gran, Nicolás Dueñas. Una nit memorable que pràcticament haurà existit i existirà només en la memòria emocionada d'alguns dels qui hi érem. Potser tampoc mai va succeir la Revolució d'Abril. Potser només la vàrem somniar tots plegats.

Diumenge, 25 d'abril. Gran sorpresa a l'Espai amb *Trans Fugues*. Un espectacle absolutament insòlit, avantguardista, ben fet, ple d'imaginació, en el qual treballen dos exalumnes nostres, Emma Masferrer com a productora i Jordi Palet en la col·laboració amb la direcció. És una de les millors sorpreses de la temporada i si no hagués estat per l'amable insistència d'aquests dos deixebles se'ns hauria escapat. S'hi retroba part del grup de Stupendams, unes dones que, pel que es veu, són unes grans creadores. Les vàrem descobrir l'any 1992 en aquell interessant espectacle dirigit per Domènec Reixac, *Lo desengany*, de Francesc Fontanella i Garraver. Pel que veiem, el grup s'ha anat reduint i en aquest espectacle participen només Mary Davison i Anna Subirana. Cal destacar, molt especialment, les dues ombristes Mercè Gost i Alba Zapater.

Dimarts, 27 d'abril. Per fi l'admirada Anna Ricci pot actuar-cantar a la sala polivalent de l'Auditori. Un recital espectacle titulat *La Chanson voya-*

ge à Paris. En el programa, tres cançons de Kurt Weill: *Complainte de la Seine* li ha sortit especialment punyent. Amb tot, potser per a nosaltres, el millor moment de la nit ha estat *El vals de barri*, de Manuel Valls, que ens ha portat tants i tants bons records. Una nit memorable. Tot el que fa l'Anna Ricci sempre acaba essent memorable. Excel·lent Àngel Solé al piano. L'espai de la sala polivalent ens ha deixat ple d'inquietuds. Caldrà mirar-se-la amb més calma.

Dijous, 29 d'abril. Hem anat amb Ignacio Escárcega a veure *Que-Cir-Que*, un bellíssim espectacle de circ, encara que potser mancat de *follie*, però molt matemàtic, molt posat al dia. Els artistes viuen en una mena de moderns carros envellats motoritzats, això sí, molt sofisticats però sota teulada. Viatgen amb els fills acompanyats per un monitor, com la llei francesa indica. En escena, hi són tres, dos d'ells són matrimoni. Ho hem preguntat a Joan Maria Gual, perquè ens ha estranyat que la dona fes tantes i tantes vexacions a un dels homes. Per més circ que sigui, per més professional i per més francès que pugui ser, és un tipus de treball que si no hi ha cap altra mena de complicitat, és molt difícil d'acceptar. Hem trobat el teatre molt ple, però se'ns ha informat que no tant com creïem, perquè dels cinc-cents espectadors que hi caben només n'hi havia uns tres-cents cinquanta. La veritat és que pensàvem que hauriem d'estar-nos drets, perquè hem avisat a última hora de la nostra assistència. Ignacio Escárcega, que és director de la secció teatral de l'Escola Nacional de les Arts de Mèxic, ha quedat encantat amb la proposta. Sembla que farà tot el que pugui per dur la companyia a Mèxic.

Dijous, 6 de maig. Hem anat a la Sala Villaroel a veure el darrer espectacle de Faemino y Cansado, *Visto o no visto*. Com més es mouen en l'àmbit surrealista i com més enfollits funcionen és quan, al nostre entendre, queda més interessant l'espectacle. La proposta ens ha semblat encara poc equilibrada i poc acabada. Fa l'efecte que Cansado és el cap pensant de l'espectacle i té moments de creació molt importants. Faemino resulta més poètic, més *fellinià*, més desbaratat. Que bonic que hagin tornat al teatre. Cal esperar que tindran un gran èxit. Avui la rebuda ha estat esplendorosa i ha estat el segon dia de l'espectacle. El teatre estava gairebé ple i l'entusiasme era general.

Dimecres, 12 de maig. Programa de tangos al Teatre Goya. Després d'haver circulat per aquest teatre companyies de totes les comunitats de l'Estat espanyol, ara hem tingut un programa de tangos, *A todo tango*, amb Fernando Rios Palacio i Elba Picó. Amb els tangos ens passa com amb la mateixa ciutat de Buenos Aires, mai no te'n cansaries, de sentir-ne. Ni la ciutat de caminar-la, ni els tangos d'escoltar-los, ni de les parts recitades de deixar-te amarar per la tendresa que produeix la pretesa condensació literària. Literatura de la literatura i més literatura. Frases reconstruïdes ben puntejades amb les comes sempre al seu lloc, fins i tot les comes altes. Una barreja de cursileria i fascinació que produeixen una última veritat. "A mi se me hace cuento que nació Buenos Aires", com deia Borges. Sí, Buenos Aires és la ur-ciutat i el tango la ur-melodia. Avui, a més, al Teatre Goya hi havia com una mena de valor afegit als possibles valors de l'espectacle, que en són bastants.

Hi havia una estranya atmosfera de ball de saló. S'hi trobava a faltar la Mari Pau Huguet, perquè fos més perfecte tot. Sí, tot el Goya era com un immens ball de saló. Amb tot de matrimonis autuminals o tardorals. Mentre cantaven, els nostres veïns —una parella molt jove— es petonejaven infinitament. Ell era llarguíssim, però s'ha enrotllat en si mateix en una bonica posició fetal. Coses i misteris del tango, vet aquí. Dos bandoneonistes excel·lents, especialment el que figurava com a invitat, extraordinari. No cal dir-ho, a part de l'Anna Ricci i algun altre amic, el públic era diferent, absolutament insòlit. El que aconsegueix el Teatre Goya, que diguin el que vulguin, no ho aconsegueix cap altre teatre. Mai el públic s'assembla a ell mateix.

Dissabte, 22 de maig. Figueres. Hem vingut a Figueres per veure l'espectacle que Dolça Villalonga i el seu gran teatre de l'Escala dediquen a Sebastià Gasch. Feia temps que anàvem darrere de veure els espectacles de Dolça Villalonga i el seu company Eduardo Rincón. Duen a terme una feina absolutament admirable, per terres de l'Empordà i Mallorca, preferentment. Representaven les seves titelles en tres escenaris a la terrassa del Museu de les Juguines. Per tant, per arribar-hi s'havia de travessar la interessantíssima exposició Gasch de la planta baixa i els diferents espais màgics del Museu de les Juguines. No hi havia gaires nens, però ho han seguit amb interès i ha semblat que s'hi divertien molt. Ens ha fet alguns bisos extraordinaris, en especial el de *La flauta màgica*, que es veu que era el seu número de força. Hi havia en Jordi Jané. Com a mínim, per fortuna per a les arts escèniques cata-

Homenatge a Sebastià Gasch, *Teatre Estable de l'Escala*. Direcció: Dolça Villalonga. Museu del Juguèt, Figueres, maig de 1999. (Fotografia cedida per Dolça Villalonga).

lanes, hi ha algú que s'ocupa dels "altres teatres". Continuarem seguint la feina de Dolça Villalonga.

Dilluns, 24 de maig. Hem anat al magne homenatge organitzat per Xavier Olivé amb coordinació de M. Antònia Pelauzy, *Homenatge ciutadà a Joan Brossa*, en què han participat, entre molts d'altres, Carme Elias, Carme Sansa, Carles Santos, Hausson, Lluís Permanyer i Rosa Novell. Algun dia s'haurà de fer justícia a Xavier Olivé com a creador de *performances*. La idea de l'homenatge ciutadà d'avui ha estat un encert total. La façana de l'espai escènic, un prodigi d'imaginació, i tot plegat ha tingut un gran to d'elegància i categoria. No volem destacar ningú, tots han estat molt bé, però sí que voldríem dir que Carlota Soldevila ha sabut donar a la nit el toc de distinció i última categoria que és habitual en ella. Per la tria dels personatges que han intervingut, es veu que Xavier Olivé, Maria Antònia Pelauzy i Hermann Bonnín se les saben totes i més. *Chapeau!*, o millor dit, *Copa Alta!*

Dimarts, 25 de maig. Al bar de la Universitat, a l'edifici central, d'on mai no hauríem hagut de marxar, Roger Cònsul ha representat un *agit-prop* sobre la guerra de Kosovo. Punyent, ingenu, molt dur, entre la indiferència de gran part del personal i l'interès d'una minoria. Que bonic, però, que continuïn havent-hi grups de teatre universitari que segueixin les teories d'Erwin Piscator.

A la nit, la Rambla era una festa. Hem anat al Pastís, és el darrer dia d'actuació de Montserrat Sans que hi interpreta cançons de les Illes, especialment de Menorca. Fem esment especial de *Romanç de Na Cecília*, *Ses germanes captives* i *Madona de sa cabana*. Treballa amb un pianista marroquí d'excepció, Souliman Mohamed. Un home preparadíssim que es nota que sent les cançons balears com seves. Montserrat Sans és actriu i cantant interessant. Avui, precisament, no ho tenia gaire fàcil, perquè alguns *hooligans* han entrat al Pastís. Ens hem inquietat molt en veure'ls arribar. Però, no, no, el mite d'Orfeu s'ha acomplert una altra vegada. Les preteses feres s'han amansit molt aviat i han quedat fascinades per la bellesa i l'art de la jove dama menorquina. Que bonic que encara quedi un ambient com el Pastís, un espai que els dissenyadors de la nostra ciutat encara no han destruït. No hem pogut deixar de pensar en Manos Hadzidakis i Manos Loyzos. El primer, refent un bolero de les Illes de Montserrat, va fer el seu gran èxit popular. A la vegada, va fer la revolució de la música grega moderna.

Dimecres, 26 de maig. Desesperats pel fet de no haver trobat entrades per al magne partit de futbol, hem volgut rescabalar-nos i anar a veure un espectacle important, *Amadeus*, de Peter Shaffer, adaptat i dirigit per Àngel Alonso, amb Lluís Soler i Roger Pera en els papers protagonistes. Sens dubte és el treball més ambiciós que Alonso ha fet i se n'ha sortit amb gran professionalitat i eficàcia. Voldríem dir que detestem aquesta obra de Shaffer. Pensem que no hi ha dret de fer amb la figura d'Antonio Salieri el que ell es permet de fer. Shaffer és l'home de la doble estètica, per una banda, teatre comercial i, per l'altra, obres de tipus històric, algunes de tan importants com

La cacera reial del Sol, l'obra que l'any 1992 hauria hagut de muntar Josep Maria Flotats (a París hi va tenir un gran èxit). Aquesta és una peça històrica molt fal·laç i massa obsessionada de voler agradar el gran públic. Alonso encara l'ha volguda fer més comercial i ens ha semblat que ha tallat una hora. Potser és massa. Com a mínim no li ha canviat totalment el to, com va fer amb *La extraña pareja*. Admirable esforç de producció de Focus. Miquel Ortega fa un treball de direcció musical absolutament de primer ordre. Si ell no ha trossejat les composicions musicals, per què s'ha reduït tant l'obra? Roger Pera dona un Mozart molt vibrant, ple de totes les intensitats. Com diuen els joves: actua *a tope*, i això s'agraeix molt. És una bèstia de teatre de cap a peus. Un dia ens va comentar que li agradaria interpretar *Hamlet*. Tan madur com l'hem vist, ara començaria a ser el moment de fer-ho. Lluís Soler hi fa un bon treball. Potser cal que quan interpreti personatges d'alta cultura perdi l'accent de parla col·loquial que és habitual en ell. Es nota que no està en la mateixa longitud d'ona de tota la resta, com si fes una obra a part. Malgrat tot, sempre és un excel·lent actor. Molt bé Olalla Moreno i excel·lents, refinadíssims, figurins de María Araujo.

Dimecres, 27 de maig. Que Emilio Hernández és un gran director ho sabem tots. Ho és tant i tant que Gregorio Morán li ha dedicat alguna "Sabatina intempestiva" de les seves. La idea de fer un espectacle entre andalusos i palestins és una gran idea. Ara, fer que aquest espectacle sigui precisament *Fuenteovejuna* resulta molt sorprenent. El que es diu versió d'Ana Rossetti hauria de dir-se obra d'Ana Rossetti, perquè voler fer tot *Fuenteovejuna* amb papers femenins és una mica massa exagerat. El Comendador ha de ser un home, una mala bèstia, i fet per Gloria López, que ho fa molt bé, no t'ho acabes de creure mai. Les parts visuals i ballades són extraordinàries i s'agraeix molt, moltíssim, la particular presència escènica de Kitie Farag Saman i Sahar Khalifeh. Amb tot, no podem deixar de preguntar-nos, què hi fa Emilio Hernández, al capdavant del Centro Andaluz de Teatro? Que no hi ha excel·lents creadors escènics andalusos?

Divendres, 28 de maig. Hem anat, amb Pedro Gurrola, al Versus Teatre a veure la versió que Ever Maria Blanchet ha fet d'*El somni d'una nit d'estiu*. Treballa amb una sèrie d'actors joves que fan molt i molt de goig. L'obra la representen des del 21 de gener i, com que ha durat més temps del que s'esperaven, tenen com una mena de doble repartiment. "S'ho munten" a la seva manera i els actors que he vist avui funcionaven, fins i tot els que substituïen, amb una ductilitat admirable. L'actriu que fa el paper de Titània, Carme Andrés, té una gran autoritat. L'estètica *punk* i la utilització del *rap*, el *rock* i el *reggae*, ens han semblat un encert i entre el poc públic que hi havia, hem vist uns *punkies* una mica destenyits que s'ho han passat de meravella, ho han sentit com una cosa seva. Ens ha semblat extraordinàriament reeixit de quina manera Blanchet resol les entrades i les sortides dels actors, o dels personatges apareixent i desapareixent, entre la immensa teoria de sofàs en què ha convertit l'escena. La suggeridora escenografia l'han feta el mateix Blanchet i Sabrina Muñoz. Quan hi ha talent no hi fan falta gaires diners. Ens

ha sorprès un jove actor, per la seva presència i perquè té allò que per als francesos és "ser tota una bèstia de teatre". Hem mirat el programa i hem preguntat per David Gené. Avui no actuava ell, sinó Juli Fàbregas. També hem trobat interessant el treball de Carles Sánchez i, evidentment, de Laura Sancho, però a ella ja la coneixíem de quan va interpretar els espectacles del Kaddish. Hem preguntat a Carme Andrés a quina escola havia assistit. Es veu que el seu aprenentatge l'ha fet al Llantiol. Hem pensat en el que ens va dir l'Alady fa molts anys: la millor escola per a un actor és sempre el *music-hall*. Ens ha divertit molt que Carme Andrés ens preguntés la raó per la qual havíem anat a veure l'espectacle. Ens ha sorprès veure que les úniques crítiques aparegudes en el moment de l'estrena són dues de Gonçal Pérez de Olaguer. Ell sempre tan generós. L'*Avui* en va publicar una d'altra el 23 d'abril, per tant, tres mesos després de l'estrena...

Dissabte, 29 de maig. Dolorós, molt dolorós resulta encara *El tragaluz*, d'Antonio Buero Vallejo. No sabem què ens passa ara amb el castellà, però el trobem cada cop més *redicho*, més fabricat. Fins i tot quan es produeix en l'últim estadi de qualitat en què es mou l'admirat Buero. Hem recordat el que deia José María Valverde sobre el castellà i la seva creença de tenir-ho ja tot fet com a llenguatge. Qui pot dir que Buero no és un creador esplèndid de

Isabel Núñez i Manuel Rodríguez a *El Tragaluz*, d'Antonio Buero Vallejo. Direcció: P. A. Angelópulos. Teatre de la Riera, maig de 1999.

llenguatge? Salvador Espriu l'admirava molt i sempre ens deia que col·locava les comes (la seva obsessió) com ningú en la llengua castellana moderna. Hem recordat l'emoció que ens produí el seu llenguatge, el llenguatge del poble de Madrid, en aquells primers anys cinquanta en què tot l'espectacle espanyol parlava a la manera de Benavente. "Cualquier escalón es bueno para subir", que deia el famós premi Nobel. Contra Benavente, el castellà de Buero ens va semblar la màxima possibilitat d'atènyer la veritat zoliana, però ara escoltat aquest mateix castellà, encara més madur del que era el dels cinquanta, i escoltat després de no sentir gaire o gens el castellà, aquest idioma o dialecte madrileny ens agafa de sorpresa. Ja fa molts anys que no treballem a Madrid i ens hem anat desacostumant al madrileny, al castellà o al que sigui. Digne, molt noble treball el que duu a terme el grup Aquelarre de la Universitat de Barcelona. Hi havia només nou persones, però ells ho han fet amb un entusiasme admirable, com si tinguessin el teatre ple. Per cert, un espai que desconeixia. El director, P. A. Angelópulos, sap molt bé el que es fa. I els actors, sobretot la protagonista, Isabel Núñez Castro, han atès una especial veritat escènica. Amb tot, hem sortit del teatre amb una sensació de gran incomoditat. Com pot ser que la Universitat de Barcelona tracti tan malament els grups de teatre que hi treballen dins? I cal dir que ells són, com el grup d'òpera, els privilegiats de la gran casa. Hem descobert —dèiem— un espai nou, el Teatre de la Riereta, o també dit Teatro Estudio Víctor Hernando, al carrer de la Reina Amàlia, en ple barri del Raval. S'hi podria fer una feina meravellosa. Es veu que hi ha una escola que sembla interessant. En aquest cas, el d'*El tragaluz*, volem destacar els actors pel bon nivell mitjà que tenen: Hermán Mesa, Begoña Iriarte, Alèxia Costa, Manuel Rodríguez Cifuentes, Francisco Javier Sánchez Cano i Eduardo Mangiron.

Dilluns, 31 de maig. Carlos Fuentes a l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona presentant la seva darrera novel·la *Los años con Laura Díaz*. Carlos Fuentes és un excel·lent actor. Ha demostrat que se les sap totes. Ha començat cantant i s'ha "quedat" amb el personal, sobretot, amb les senyores d'una certa edat, com així vol que es digui Amparo Rivelles. Ha llegit tot el tros de la seva novel·la que es refereix a Frida Khalo i Diego Rivera, durant més de mitja hora, potser, fins i tot, tres quarts. Maria José Sánchez Cascado ha fet una excel·lent anàlisi del que comporta el paper de Carlos Fuentes en la novel·lística sud-americana. En acabar, amb en Fuentes, hem recordat el temps de l'estrena de la seva obra *El tuerto es rey* al Poliorama, amb la que era en aquell moment la seva dona, Rita Macedo. Ens ha comentat les raons per les quals no va poder ser a l'estrena i ens ha dit el que José Donoso li va escriure a propòsit del nostre espectacle: "Salvat ha montado tu obra como si pariera el mundo". Ens ho ha dit molt divertit, i nosaltres no hem sabut gaire què comentar. Hem recordat que Donoso volia que dirigissin al cinema la seva novel·la *El lugar sin límites*. Finalment, la pel·lícula la va fer qui l'havia de fer: Arturo Ripstein. L'esposa actual de Carlos ens ha semblat elegantíssima i bellíssima. És ella qui més ens ha parlat de Rita Macedo, que també era bellíssima, per cert, i amb una presència escènica inoblidable.

Dimarts, 1 de juny. Avui els nostres alumnes ens han volgut comentar la festa dels premis Max. Ens han dit que troben que és una injustícia que el millor decorat no se l'hagi endut Josep Maria Flotats. Nosaltres els hem parlat de la gran meravella que fou el decorat de José Manuel Castanheira en ocasió de l'operació de la recuperació de Max Aub amb la seva obra *San Juan*, que vàrem veure al María Guerrero de Madrid. La meitat del teatre era un decorat. Castanheira —hem comentat— deu ser un dels millors escenògrafs europeus del moment. També hem parlat de l'excel·lent treball de Montesol i Llorenç Corbella per a *Guys & Dolls*. Algun alumne havia vist el treball d'Òscar Tusquets per a *La fundación* i deia que li semblà potser massa imponent, però elegantíssim. La majoria, però, han dit que qui l'havia de guanyar era Josep Maria Flotats, igual que el premi a la millor interpretació masculina. Una altra gran injustícia. S'ha comentat, també, el fet que Sanchis Sinisterra guanyés el premi al millor text, en lloc de Buero Vallejo. Algú, potser malintencionat i dogmàtic, ha comentat que Sanchis Sinisterra no para de fer homenatges a Beckett, però els honors i els molts diners li venen per les obres que segueixen l'estètica contrària, la de Bertolt Brecht. La veritat és que amb aquests deixebles dóna gust de treballar.

Pep Tosar ha confegit un punyent espectacle amb textos de Blai Bonet. Ell n'és l'actor principal, el director i el responsable de la dramaturgia. Quina gran idea, finalment, valorar Blai Bonet. La tria de textos està feta amb molt d'encert. I el fet que tinguérem la sort de conèixer Blai Bonet ha donat a

Ballet masculí de Sant Petersburg. Coreografia: Valeri Mikhailovski. Mercat de les Flors, juny de 1999. (Fotografia cedida pel Mercat de les Flors).

l'espectacle *La casa en obres* una emoció especial. Tosar és un actor fora de sèrie. S'ha volgut rodejar d'uns actors, la majoria de l'Institut del Teatre, que parlen balear: Elisabeth Carré, Joan Lluís Verd, Pere Mas, Lluqui Herrero, Xisco Segura, Alicia González Laá i Toni Gomila. La imatge final, tots despullats i damunt de bicicletes, queda estranyament poètica i encertada, i això que cada cop ens cansen més els nus.

Dimecres, 2 de juny. A propòsit de Sara Baras. Ens han dit els Hernández Pijuan, que seien davant nostre, que la ballarina que avui ha entusiasmat tothom ja els va agradar molt amb l'espectacle de l'any passat. Nosaltres hem vist Sara Baras avui per primer cop, en el seu espectacle *Sueños*. Molt bona part musical, també. Entre els guitarristes hi ha l'excel·lent Mario Montoya, a part de Jesús de Rosario i Eduardo Cortés. L'espectacle en general queda molt coherent, malgrat que no hi han resolt les transicions d'uns temes als altres. Potser li calia un bon director d'escena, atès que ella, com a creadora, juga tan fort i a tan alt nivell. Amb tot, potser la part més entranyable ha estat el bis final, on ha organitzat una mena de *tablaó* que ha estat una vertadera delícia. Ha fet ballar fins i tot els músics i la folia gitana s'ha posat en marxa amb tot esplendor. Tots ells alhora: els ballarins, els *cantaors*, els músics, les gitanes del quadre flamenc, les ballarines i ella, plena de tots els encants i totes les fascinacions. Ens hem preguntat si és paia o gitana. Si fos paia seria encara més bonic el que està duent a terme. Hi ha un ballarí jove, Miguel Toleo, que ens han dit que és barceloní, que malgrat que està poc madur, té una força i una gràcia escènica fora de sèrie. Algú a qui cal seguir absolutament a partir d'ara.

Dijous, 3 de juny. Avui, dia intensiu de teatre. Una premonició del Festival de Sitges. A les quatre de la tarda, gràcies a Mercè Anglès, hem pogut veure una representació de *Libretto per a Isolda*. Quin text tan bonic, el d'Esther Vilar i, en el fons, que n'és d'intel·ligentment malintencionat. Ja tindrem temps de parlar-ne amb més calma.

No hem volgut perdre'ns *Cansalada Cancel·lada*, de Gerard Vázquez, al Tantarantana, per diverses raons. Una d'elles, pel fet de voler conèixer aquesta obra de Gerard Vázquez, i pel director, Robert Torres. D'altra banda hi ha un actor, Jaume Garcia, que seguim amb molt d'interès. Hi trobem, a més, un actor molt preparat, Albert Ribalta. Tot ens fa pensar que Vázquez ve de l'*écurie* de la Sala Beckett. Amb tot, no cau en els paranyes del teatre de disseny que ara domina tant. Té un gran sentit del diàleg i l'obra aconsegueix de retenir l'atenció dels espectadors. Malgrat que hi havia molt poca gent, hem comprovat que el públic seguia amb autèntic interès la proposta del Tantarantana. Aquesta temporada, per cert, aquest teatre fa una programació immillorable. Ho constatem un altre cop.

Finalment anem al Mercat de les Flors. Els ballarins de Valeri Mikhailovski i del ballet masculí de Sant Petersburg han demostrat que sí, que poden ballar de puntetes com ho fan les dones. Hem tingut la mateixa sensació que la primera vegada que els vàrem veure. Un cop passada la sorpre-

sa dels primers deu minuts, hom s'acaba preguntant, bé, això està molt bé, però, i ara què més? Tot fa pensar que Valeri Mikhailovski, que al començament dels anys setanta era l'home important de l'òpera i el ballet d'Odessa, devia viure sempre pendent dels èxits de les seves companyes ballarines. A partir de 1992, quan fundà el seu ballet, s'ha pres la revenja, però, què afegeix de nou a l'estètica del ballet? La ironia amb què tracta a la segona part les grans coreografies tradicionals, d'A. Dolin, M. Petipa i M. Fokine, no acaba de justificar la proposta. Amb tot, el públic ha valorat molt la segona part i, al nostre entendre, poc la primera: *Homo Ecce, l'home tal com és*. En aquesta primera part ha treballat amb coreògrafs d'avui com M. Murdmaa, Smirnov, Eifman i del mateix Valeri Mikhailovski. Infinitament millor.

Divendres, 4 de juny. Sitges. Avui és el primer dia del Festival Internacional de Teatre de Sitges, ens neguem a dir STI, que ateny la seva edició número trenta, data important. No hem arribat a temps de veure *Countess*, d'Ivette Bozsik. Havíem vist l'espectacle a Budapest i el trobàrem interessant i una mica pervers. Pel que ens han explicat, juràriem que ha fet una versió reduïda. Sembla que ha agradat molt. La inauguració per a nosaltres ha estat amb *Tango*, de Slawomir Mrozek, en la traducció de Jerzy Slawomirski i Anna Rubió. Gabor Tompa, el director, ha fet un treball de primer ordre. Es nota que al darrere té la gran tradició teatral dels teatres de les minories hongareses situades en territori romanès. El seu pare ja va ser un gran director: Miklós Tompa. El seu mestre fou l'extraordinari György Harag, que vingué a la nostra època al festival de Sitges com a invitat especial i va actuar interpretant uns fragments de *La tragèdia de l'home*, juntament amb Miklós Hubay. El teatre de Tompa, anomenat Teatre Magyar de Cluj, va actuar l'any passat al festival i va fer un dels millors espectacles que hem vist al llarg d'aquests trenta anys a Sitges, *Les cadires*, d'Eugène Ionesco. Un espectacle fora de sèrie que va passar pràcticament desapercebut. Ara volem evocar aquell meravellós espectacle del darrer dia de festival de l'any passat. La direcció de *Tango* ateny aquest mateix nivell. Pepa López fa un excel·lent treball. Sembla que és l'única que realment ha vibrat al mateix nivell que el director. Ha estat molt reconfortant de retrobar dos actors massa allunyats els darrers anys dels escenaris: Xus Estruch i Pep Comas.

A l'Espai de mitja nit *Central Cafè*, un recital de cançons dirigit per Magda Puyo on Ramon Simó torna a fer de cantant. El Quintet & Co ens ha semblat igual d'extraordinari que les altres vegades, com a *Camí de Nova York* del Grec 97. Ramon Simó, però, no ha fet cap esforç per cantar amb un cert rigor professional. Pel que sembla, Simó ho vol fer tot. Aquest és el seu problema. Fa anys Jordi Coca ens va dir que ell era l'home adequat per dirigir el Centre de Documentació i Difusió de l'Institut del Teatre. Vàrem pensar que tenia tota la raó. Però, de sobte, va canviar de camí i es dedicà a dirigir. Un llibre seu, *La retòrica de l'emoció. Aproximació al sistema Stanislavski* (Institut del Teatre, 1988), que va ser la seva tesina, es va publicar immediatament. Els directors de l'edició van dir que era una aportació fonamental, i no ho dubtem. Va passar davant d'un llibre que coneixíem molt bé i que, sorprenent-

ment, encara no s'ha publicat. Per tant, al final dels anys vuitanta, Ramon Simó havia de ser el gran teòric del teatre català. Després l'hem vist com a excel·lent director, també coreògraf i animador de la cita de Tàrraga. A nosaltres ens va divertir molt que el seu darrer espectacle es titulés *Mort-Home*. També ha fet excel·lents escenografies i a *Happy End* va ser un actor que, més o menys, cantava. A *Central Cafè* pretén cantar les cançons més difícils i emotives dels darrers anys de la nostra consciència col·lectiva, per exemple, *Lisboa, menina e moça*, i s'atreveix a adaptar les lletres i les cançons i a inaugurar la vetllada primera de l'Espai de mitja nit. Francament, no entenem res. Per què la major part de totes aquestes coses s'han fet amb diners públics? I a més ho fa una persona que és conseller del TNC. No sabem gaire què més dir.

Dissabte, 5 de juny. Sitges. Esplèndid homenatge a Gila, un gran encert de Joan Ollé, director del festival. Ha dedicat a Don Miguel —tal com ell ha dit— unes paraules molt emotives. És l'any del vuitanta aniversari de Gila. La primera entrada en escena ha estat absolutament extraordinària: quedarà a la nostra memòria al mateix nivell que han quedat les entrades d'Ingrid Bergman al nostre Liceu, de Raquel Meller, de Manos Catrakis, d'Eduardo, de Charlie Rivel, de Miliki —la nit de la presentació del Circo del Arte—, la primera nit que vàrem veure Helene Weigel. L'entrada en escena de Gila, molt lentament, vestit de soldat, ha estat absolutament impressionant: un autèntic mestre. Ha semblat que els aplaudiments del final de *Gila, suma y sigue* l'han emocionat més del compte. Doncs això, que sumi molt i que segueixi, que segueixi per molts i molts anys. La nit d'avui ja justifica tot el festival, però val a dir que aquest dissabte ha estat esplendorós. A la tarda, a l'Escorxador, hem vist l'espectacle d'Andrés Corchero, *Hara*. Ben acabat, treballadíssim, rigorós, d'una maduresa admirable. Tan important és ell com el pianista de l'espectacle, Agustí Fernández. Si continua així, aconseguirà superar aquell nivell que sembla insuperable: Carles Santos. Corchero, ves per on, ens ha recordat Harald Kreuzberg. Dubtem que Corchero l'hagués pogut veure, però està en el mateix nivell d'intensitat creadora amb el cos. Ja ens comencen a cansar molt els solos, pensem que sempre s'hi està a punt de caure en el narcisisme. Només nivells com el d'avui, o els de l'admiradíssima Marta Carrasco, *palabras mayores*, ens els fan suportable.

Però el dia encara ha tingut més sorpreses agradables: la presentació a casa nostra de l'esplèndida Blanca Li i que diguin, els refinadíssims noucentistes, seguidors de Joan Ollé, el que vulguin. Per cert, hem vist que no els ha agradat gens. Aquesta granadina radicada a França, i prou bé que va fer d'arrencar a córrer cap a França, és un prodigi de creació visual, de mal gust, de provocació, de *zarzapilili granafno*, d'estètica de l'última *banlieu* parisenca, la més xava i tronada que coneguis, que hom els coneix gairebé tots. Divertidíssima sempre. Ens expliquen que l'Almodóvar li va pagar un espectacle. Si és veritat, *chapeau*, una vegada més, per Almodóvar. Un dels moments de l'espectacle, quan només es veuen les cames dels ballarins, ens ha semblat un esplèndid homenatge a l'estètica del director de *Matador*. I què n'hem de dir, del tros en què netegen vàters? Els andalusos i els moros de París agerma-

nats. Feia temps que no ens divertíem tant en un teatre. Ah, per cert, el títol de l'espectacle ja és tot un programa, una presa de posició: *Pète pas les plombs "Stress"*. Fassbinderiana ella, almodovariana ella, lorquiana ella, i que no faci cap cas del que aquí li puguin dir que, pel que es veu, aquests són anys de dansa metafísica.

Diumenge, 6 de juny. Sitges. A les dotze del migdia assistim una mica astorats a *Juventut catalana: una conferència*, de Roger Bernat. Bernat realment té un gran talent, i sempre haurem d'agrair als nostres deixebles que ens obliguessin a anar-lo a veure. És un artista que està amb el vent dels temps i els joves ho van notar des del primer moment. S'agraeix tant que no faci teatre de disseny! Parla dels problemes d'avui. És intel·ligentment corrosiu. L'espectacle de l'any passat, creiem que era *Àlbum*, fou un encert total. El d'aquest any, ens ha semblat una "passada". El tema de les bombes i del terrorisme és bo de plantejar-lo, però és molt perillós de jugar-hi. Amb les bombes, potser no s'hi juga. De vegades, quan menys un s'ho espera, poden explotar. Els seus actors tenen una imatge cultural extraordinària. Amb tot, mirarem de no perdre'ns la seva trilogia al Grec 99.

Sol Picó ha presentat a l'Escorxador, al mateix espai que Corchero, i coincidint amb alguna de les troballes del ballarí, *Improvisaciones*. Unes improvisacions que titula *Tres señoras*. No podem entendre com els ballarins, malgrat que sovint no parlen, quan ballen ho fan en castellà. De tota mane-

Companyia Danat Dansa, L'ull esbalaït (Homenatge a Buñuel). Direcció artística i coreogràfica: Sabine Dahrendorf i Alfonso Ordóñez. Teatre Nacional de Catalunya, juny de 1999. (Fotografia cedida pel TNC).

ra, tres senyores estupendes, una saxofonista, Mireia Tejero, un piano fet veu i una veu feta piano, Uma Ysamat, que ha tingut moments esplèndids i Sol Picó que té una força extraordinària. Totes tres plenes de talent. Les tres preparadíssimes. Però, on vol anar aquest espectacle?

La proposta *Xtabay*, d'Yvette Bozsik, amb Tamas Vati com a ballari, ens ha resultat una apoteosi *kitsch*, difícilment acceptable. Una barreja d'estètiques de tota mena que no duia enlloc. Ella és una gran ballarina, però cau com tots els ballarins que actuen en solitari en solipsismes i narcisismes. No vàrem poder veure els espectacles d'ahir: *Soirée* i *Emi*. Algú ens han dit que era una meravella i d'altres, tot al contrari. Que bé que aixequi tantes opinions contradictòries.

Dimarts, 8 de juny. El 3 de juny, el dia de l'estrena, no vàrem poder ser-hi. Avui, malgrat que és dimarts, hi havia molt bona entrada per veure *L'ull esbalait* (*Homenatge a Buñuel*), de Danat Dansa. Hem seguit sempre amb molt interès la feina de Sabine Dahrendorf i Alfonso Ordóñez des de 1984 quan varen presentar *El futuro ya no es lo que era*, en aquella esplèndida Biennal de Joves Artistes del Mediterrani. Per cert, que no la tornen a fer? Després ens va agradar molt *Bajo cantos rodados hay una salamandra* (1989) i tot el que hem anat veient. La proposta actual és absolutament arriscada i apassionant. Calia que algú, des del teatre, fes un homenatge a Buñuel. Danat Dansa ha tingut la intel·ligència de no voler-lo il·lustrar, però potser hem trobat a faltar aquella última violència i aquell erotisme intern del gran mestre aragonès. L'actor Joan Dalmau recita versos de Buñuel. Té una veu semblant a la de Francisco Rabal, fa l'efecte que vulgui repetir la seva imatge. Fa un treball molt segur i molt professional. Tal vegada, hauria hagut d'intentar unes tècniques més modernes de recitació. Paco Rabal ha fet, malauradament, molt poc teatre, però és un actor d'una modernitat admirable. Pensem que igual que han tingut l'encert de buscar la col·laboració de David Trueba en les parts de vídeo o cinematogràfiques, s'hauria hagut d'haver fet una cosa semblant en les parts teatrals. Per què la gent de la dansa pensen que parlar és la cosa més fàcil del món? Amb tot, algunes de les imatges que hem vist aquesta nit quedaran gravades en la nostra retina, suposem que durant molt de temps.

Dimecres, 9 de juny. Fa uns dies vàrem parlar amb Maria Dolors Vilarasau sobre el seu últim espectacle *El comunicat*, de Vàclav Havel. La vàrem felicitar. Maria Dolors va aprofitar per informar-nos que ella ja havia muntat *Audiència* i *Vernissatge*, els dies 7, 8 i 9 de maig de 1993 al Teatre Alegria de Terrassa. El programa es titulava *Havel a Escena*. Interpretaven *Audiència* Joan Llamas i Joan Berlanga i *Vernissatge* Encarna Pomareda, Eduard de Riquer i Joan Berlanga. La versió fou de Monika Zgustová i l'escenografia i el vestuari de Carles Casas. Escrivia Maria Dolors Vilarasau al programa de mà: "Com que Havel encara és un desconegut a casa nostra, hem optat per oferir-vos dues peces curtes com a mostra del seu teatre. No es tracta, però, d'obres menors. En elles, hi ha condensat el millor de la seva producció i alhora les grans línies del teatre txec. *Audiència* és una de les seves

obres cabdals i, amb *Vernissatge*, han estat representades en els més prestigiosos teatres d'Europa i de Nova York."

Dijous, 10 de juny. Hem anat a l'Institut del Teatre de Terrassa, a la bonica Sala Maria Plans, on es feia un taller de tercer curs, opció text, dirigit per Joan Maria Gual. Es representava *Sóc el defecte*, de Manuel de Pedrolo. És admirable la fidelitat de Gual al teatre de Manuel de Pedrolo. L'obra potser és de les més lineals, no per això menys heideggeriana que les altres, i francament ben construïda. No s'hi nota gens el pas del temps. Gual, a part de dirigir, ha fet un decorat molt funcional i uns figurins encertats i plens de significat. El ritme de la primera part de l'espectacle ha estat absolutament admirable, cap al final, als actors joves —encara molt joves— els ha costat de mantenir un ritme tan brillant i tan buscadament desafortat. Com és habitual a Terrassa, excel·lent nivell d'actors. Cal destacar per la seva eficàcia escènica, gràcia i força expressiva, Jordi Arqués. El dia que es decideixi a no imitar James Dean esdevindrà un actor com una casa. Molt bé David Gil, en el paper potser més gris de l'obra, que ha defensat amb totes les seves forces. Pablo Martín crea tot un personatge. Txell Felip i Gemma Abad s'alternen en els papers de Fur i Dor. Potser, per això, ens han semblat més imprecises i massa preocupades per agradar. Seria interessant de veure el repartiment canviat. Ha estat una molt bonica experiència, aquesta de tornar a escoltar la paraula de Manuel.

Divendres, 11 de juny. Sitges. Hem anat amb molta il·lusió a veure el Teatre Nacional Ivan Vazov de Sofia. Aquest teatre està tan ple de bons records per a nosaltres, que hi anàvem amb la il·lusió de retrobar les grans nits d'altres temps. Una d'aquestes nits hi era Melina Mercuri, que es va passar els entreactes fent que li caigués un esplendorós abric de pell, perquè així tothom correngués a recollir-l'hi. Qui més va agradar a Melina que l'hi recollís fou el professor Jesús Rodés, que ara sembla que és a la llunyana Guatemala. L'espectacle d'avui no té res a veure amb els que veiérem en altres èpoques. És una mena de *collage* de textos de Beckett, Mrozek i Ionesco titulat *La nit màgica*. Bons actors, bon treball, però diríem que aquesta proposta ha arribat aquí una mica massa tard. Ara bé, sempre s'agraeix de veure, per la seva gran solidesa, aquests actors dels països de l'Est. Han representat, fonamentalment, en anglès i alguns trossos en castellà, francès i italià. Hauríem preferit que ho fessin en búlgar.

A l'Espai de mitja nit, Michel Hermon amb un esplèndid espectacle: *Dietrich Hotel*. La proposta és absolutament acurada amb un acompanyament musical de Neal Kirkwood magistral i amb una posada en escena de Caroline Loeb de primer ordre. Tot l'intens perfum del Berlín d'entreguerres —Hermon diu que fou un Berlín decadent— és evocat a través de la figura de Marlene. El moment en què es treu les sabates d'actor i es posa les de Marlene ha estat un moment de gran teatre. Sí, sí, hem acabat pensant que tots hem deixat, o encara tenim, una maleta a Berlín.

Dissabte, 12 de juny. Sitges. Divertidíssim espectacle de Carles Alberola. Després d'haver gaudit amb *Besos*, hem pensat que tots els Països Catalans ens hauríem d'unir per potenciar aquest home total de teatre. Trobem que si l'ajudéssim, com ell ho necessita, podria arribar a crear una màscara semblant a la que per als napolitans creà Eduardo. Curiosament, ens hem creuat amb el director del festival, Joan Ollé, i ens ha dit: "No creieu que Carles Alberola podria ser el nostre Eduardo de Filippo?" Li hem dit que no hi haviem pensat, però que té tota la raó. La barreja de cançons i text de l'obra és un encert total. Hom no entén com s'ho fa Alberola per rodejar-se d'actrius tan bones, tan atractives, tan gracioses, que ballen, canten i actuen amb naturalitat i saviesa admirables. Ja quan vàrem veure la trilogia seva de l'any passat ens vàrem quedar sorpresos pel gran to professional de les actrius. Esplèndida, Inés Díaz. Divertida, Carme Juan. Sàviament malintencionada, Verónica Andrés. Tot plegat una delícia. Alfred Picó aguanta molt bé el repte que li plantegen aquestes tres dones meravelloses. I quin valencià que parlen tots, pura glòria!

Al migdia han llegit una obra d'ell, *L'any que ve*. Semblava que no s'ho havien preparat gaire, però tenien una gràcia, tots plegats, extraordinària. I, encara, com si fos la cosa més normal del món, dues dones meravelloses més, Anna Felipe i Laura Useletí.

A la nit, al Prado, segon espectacle de Michel Hermon, amb un recital titulat *Thank you Satan*, un homenatge a les cançons de Léo Ferré. Hermon ens diu que ha estimat el cantant: "...des de petit, primer cantat per d'altres, després per ell mateix; l'he adorat quan era damunt l'escenari amb aquella cara tan bonica, aquella veu tan bella, aquelles mans extraordinàries. Però les seves cançons només li pertanyien a ell. Catherine Sauvage, Juliette Gréco, Monique Morelli, i d'altres, han cantat amb la seva música les seves paraules, o les dels seus poetes, companys incestuosos".

Amb tot, pensem que Léo Ferré no fa gaire per a Hermon, però cal agrair que ell s'hagi exigit aquesta cita. És, sens dubte, un gran professional. Hem recordat tant Richard Martin, el seu recital de l'any passat i les seves lectures de Ferré a la piscina del Hilton, del Caire! Per a Martin, Ferré és la Bíblia i ens va obligar a llegir i a sentir tota l'obra completa de Léo. Mai no li ho agraiem prou.

Al recital a l'Espai de mitja nit de Gianmaria Testa, titulat *Concert en duo*, hi havia Paco Ibáñez. Testa ha fet un recital molt simpàtic, molt militant i ha acabat obligant, amablement, Paco a intervenir. Paco s'ha barallat amb totes les megafonies i amb la guitarra que li han deixat, tot i això ha acabat essent extraordinari, el de sempre.

Diumenge, 13 de juny. Sitges. Hem dinat, entre altra gent, amb Joan Ollé i Ramon Muntaner. Com que feia bon temps, ho hem fet a l'aire lliure. De sobte, una persona de mitjana edat, d'aspecte civilitzadíssim, ens ha interromput i ens ha etzibat el següent: "Sí, sí, tots vosaltres criticant en Flotats i ja s'ha vist que us col·loqueu l'any que ve en tots els espectacles del Na-

cional". Li hem dit que cap de nosaltres érem consellers del Nacional i no s'ho ha volgut creure. Pitjor per a ell. Quines coses que passen al Festival de Sitges!

Del restaurant, corrents a la lectura de Manuel Vázquez Montalbán. A nosaltres *Antes que el milenio nos separe* ens ha semblat divertidíssima. És una llàstima que no l'hagi escrit en català, com diu que va fer amb les seves altres dues obres estrenades: *El pianista* i *Flor de nit*. Això, en Vázquez Montalbán, no ens ho hauria de fer més. Hauríem de procurar de fer un document públic en el qual es demanés que, com a mínim, el teatre ens l'escrigui en català.

De l'Hotel Romàntic hem seguit corrents cap a l'Escorxador on la companyia Credo Theatre de Sofia representava *L'abric*, de Nicolai Gogol, i, agafem-nos fort, en un excel·lent castellà. Es veu que la representen en set llengües més. No hem pogut deixar de pensar en tots els problemes que va dir que tenia Marsillach per fer una obra en català. La proposta és un encert total. Dos actors fora de sèrie i un equip de visualització i direcció ple d'imaginació i sensibilitat. Possiblement ha estat un dels millors espectacles del festival. Ens ha recordat molt *Les cadires* que vàrem veure, també, el darrer dia del festival de l'any passat. La nostra felicitació emocionada i plena d'agraïment als actors Nina Dimitrova i Vassil Vassilev-Zuek que, juntament amb Svetlozar Gagov, signen la idea, l'escenografia, la posada en escena i la direcció de l'espectacle.

A les set de la tarda, Michel Hermon, altre cop cantant Piaf. Aquest recital, que no ens va entusiasmar la primera vegada que el vàrem veure al Festival de Sitges, ens va agradar més el segon cop al Mercat de les Flors i avui l'hem pogut considerar com el que és, un excel·lent exercici d'estil interpretatiu. Curiosament, el públic gai que fa dos anys va assaltar el Prado, avui era massa absent. Es veu que és un públic molt infidel, perquè Hermon ha estat extraordinari, sàviament canalla, com sempre. I nosaltres diríem, que més que sempre.

Dimecres, 16 de juny. No coneixem el text original *Nocturno hindú*, d'Antonio Tabucchi. El que hem vist sobre l'escenari de la Sala Beckett tenia molta capacitat de fascinació. El que coneixem d'Antonio Tabucchi, com a autor, ens sembla massa fabricat, excessivament elaborat i poc espontani. L'adaptació teatral és de Gabriela Izcovich, igual que la direcció general. Izcovich és una dona de teatre de cap a peus. És també actriu, i molt eficaç. Ens ha semblat molt interessant com a actor Alfredo Martín. S'agraeix també una mica que la Sala Beckett, de tant en tant, deixi de fer autors catalans. Hem passat d'un extrem a l'altre. El fet de poder veure aquests *teatristas* argentins ha estat una experiència enriquidora.

Dijous, 17 de juny. Aquest matí, l'admirat Narcís Comadira torna a parlar del TNC a *El País*, secció "El Quadern". Comadira rebla el clau i diu coses molt dures com les següents: "El cas és, però, que Flotats, un bon actor i, segurament, un no tan bon director, però en tot cas una estrella, va aconse-

guir aglutinar un públic, el seu públic..." Sobre l'arquitectura afirma: "...un edifici del tot equivocat, d'un absolut mal gust —l'edifici públic més lleig del món, corporificació de la mentida—, i una direcció també equivocada, com s'ha vist, perquè ha abocat a la institució a una crisi profunda tan bon punt començada la seva activitat." Nosaltres juraríem que hem vist edificis públics de molt més mal gust que el del TNC, però el que més ens inquieta és quan després dels elogis publicats per Xavier Bru de Sala a la mateixa secció del mateix diari del dia tres de juny encara afirma: "Doncs bé, l'actual programació em sembla perfecta per a un teatre públic: revisió dels clàssics catalans, revisió dels clàssics universals, estrena dels autors contemporanis d'aquí i d'arreu, invitació a companyies i directors de fora. I així hem tingut una magnífica *Galatea*, de J. M. de Sagarra; una extraordinària *Els gegants de la muntanya*, de Pirandello —el millor muntatge que s'ha fet fins ara al TNC, va dir Joan A. Benach—; una estrena de Sanchis Sinisterra, *El lector por horas*; una obra de David Mamet, *El criptograma*; una estrena de Lluïsa Cunillé, etc. Però és clar, no hi ha hagut *glamour*, ni cap riu on els actors es banyessin. Hi ha hagut una programació a la recerca de coherència —i no pas d'audiència—, al servei d'una idea, del que ha de ser un teatre públic, amb una voluntat d'anar creant espectadors seriosos, amants del teatre més que no pas de l'espectacle gratuït, amants d'una bona actuació més que no pas del fulgor fugaç d'una estrella". Voldríem dir que estem completament d'acord amb la revisió d'aquesta temporada al TNC. Hem escrit un article per a la revista *Celcit*, de Buenos Aires, on expresseu opinions molt semblants. Amb tot, no deixa d'inquietar-nos el fet que, en la ploma de Comadira, aquests comentaris tenen un valor escassíssim, atès que ell ha col·laborat en la temporada actual i possiblement ho farà en la propera. Potser hauria estat més adequat, pel to endogàmic de l'esmentat "El Quadern", de deixar, permetre o demanar que Bru de Sala o algú paral·lel a ell fes aquestes consideracions.

D'altra banda, volem dir que hem rebut un llarg estudi sobre la primera obra de teatre de Narcís Comadira, que un gran estudiós alemany, Michael Erbmeier (Universitat de Tübingen), acaba de publicar. Aquest assagista ens l'envia perquè sap la nostra admiració pel gran poeta i autor i perquè és molt agraït i recorda tot el que l'ajudarem per situar l'obra de Comadira *L'hora dels adéus* en el context del teatre català. Ell escriu: "per a confirmar que aprofito molt les consultes amb vostè...". Farem tot al possible per publicar aquest article en aquesta revista, perquè es pugui veure com admirem Comadira.

Hem anat al TNC a veure *L'edat de la paciència*, de la Companyia Mudances. Les coreografies d'Àngels Margarit són arriscades i ambicioses. És una mena d'homenatge a la dona i a la indústria nacional del país, la indústria tèxtil. El teixit fet dona i la dona sabent utilitzar totes les màquines amb què es pot teixir. Ens ha semblat un encert total que faci actuar unes dames d'una certa edat, el que ella en diu *les senyores que ballen*. Són Joana Creus, Rosa M. Heredia, Remedios Sáenz i Dora Salom. Pensem que és una llàstima que no hagi portat aquesta troballa fins a les últimes conseqüències.

Companyia Mudances, L'edat de la paciència. Direcció i coreografia: Àngels Margarit. Teatre Nacional de Catalunya, juny de 1999. (Fotografia: Ros Ribas).

L'instrument que tocava en viu Andrea Neumann ens ha semblat apassionant. No sabríem dir quina mena d'instrument era, però ens ha semblat bellíssim com a objecte i produïa uns fascinants sons renovadors. Potser cal que la proposta tingui una mirada ordenadora superior, perquè els diferents llenguatges emprats sovint no es fonen d'una manera suficient i adequada. El moment en què es projecta sobre la cara d'una ballarina la seva cara una mica reduïda és un dels moments més inquietants i altament plàstics que hem vist en el nostre teatre. Un encert també que s'hagi col·locat el públic a dues bandes i que repeteixi la composició a fi que tothom la pugui veure adequadament.

Dilluns, 21 de juny. Josep Ramon Roig no solament és un gran poeta, sinó que pot esdevenir un extraordinari actor. El vàrem veure a la televisió catalana recitant el seu poema *Xica, Tú*, en el marc del Circ Raluy i amb el pallasso blanc fent-li de contrapunt. Ha presentat el seu llibre *Malbé*; l'hem comprat allí mateix i l'hem llegit mentre esperàvem que comencés l'espectacle. Després hem sentit com ell deia els versos que acabàvem de conèixer. S'ha inventat una manera molt particular de dir els versos. Escriu en tortosí i recita en tortosí. Un encert total. Ja no sabem què dir més de l'espai Círculo Maldà, un teatre deliciós i elegantíssim que l'alta aristocràcia barcelonina ha volgut cedir al seu poble. Qui ara no se sàpiga divertir en aquesta ciutat és perquè...

Dimarts, 22 de juny. El crític de *Le Monde*, Michel Cournot, publica sota el títol "Les retrouvailles de Lavaudant et des 'Géants' de Pirandello" un comentari sobre l'estada de la companyia del TNC al Théâtre Odéon de París. Curiosament, només en els crèdits inicials es llegeix: "avec les acteurs du Théâtre National de Catalogne". Després, en el text crític, cap comentari sobre els actors, sobre les llums, sobre cap dels components del TNC. Recordem l'anunci de Catalunya que la Generalitat de Catalunya va fer inserir en aquest diari el dia 23 d'abril que ocupava tota la contraportadella. El comentari d'avui sembla escrit per algú de l'equip del TNC de la primera temporada. Després de l'errada d'haver exportat el Liceu amb una òpera no catalana, d'haver pretès anar a París amb un Molière, en el moment de la Companyia Flotats, sortir ara amb una obra italiana, dirigida per un francès i amb ajudantia de direcció d'un altre francès i, no ho oblidéssim, un espectacle que la crítica ens confirma que és exacte al presentat a Grenoble el 1981, ens resulta absolutament inquietant. *Colonizaditos siempre*, com diuen a Amèrica del Sud.

Dijous, 24 de juny. Gran descobriment de Roser Pujol com a extraordinària actriu còmica. Pot esdevenir un monstre sagrat de la nostra escena. Toni Albà s'ha rodejat per a l'espectacle *Tanca la porta que tinc Freud* d'una sèrie d'autors d'interès: Pablo Ley, Xevi Aranda, Antonio López Guitián —el famós "Tonino" del programa de televisió *Caiga quien caiga*—, Juan Maidagán i Pepón Montero. Molt punyents els treballs de Pablo Ley i Xevi Aranda, encara que ens ha fet l'efecte que Albà ha fet amb els textos una mica massa el que ha volgut. Els dos actors són també autors de part de l'obra. Toni Albà, com a actor, està cada cop més madur, amb una màscara que sembla que vul-

gui acostar-se a la de Jean-Louis Barrault. Hem vist que ell no para de dir, referint-se al seu espectacle, que té un humor àcid. Potser és àcid, però també és molt intel·ligent. És reconfortant que algú vulgui fer teatre comercial sense les vulgars concessions en ús.

Divendres, 25 de juny. L'arribada al TNC i el fet de veure totes les escales plenes de gent jove relaxadament assegudes prenent la fresca, ha estat ja una festa. A dins, la festa ha continuat i ha justificat el fet d'haver trencat el pont, el llarg cap de setmana, que tant esperàvem. Pina Bausch proposa un espectacle on sembla que per fi ha fet el que li ha donat l'absoluta i la real gana. En acabar, una part dels espectadors ha bramulat i ha mostrat el seu descontent d'una manera un xic agressiva. Ella, entre irònica i altiva, que ho pot estar, s'ho ha escoltat amb una mena d'ironia. Que l'espectacle és massa llarg, potser. Que mai no té l'admirable rigor d'altres grans moments, potser. Que mira de fer un espectacle de cara al gran públic, doncs és molt possible. Però és una creadora tan gran, que té tot el dret de repetir-se, d'allargar les situacions tant com vulgui i d'explicar Lisboa i les colònies portugueses, com li ha semblat. Bé, doncs esplèndid. Lisboa des de les colònies i Lisboa des de Portugal. Potser s'ha agraït que no hi haguessin referències a Fernando Pessoa i sí un homenatge a Alfredo Marceneiro, el gran dels grans dels fadistes. És clar, també hi ha l'Amalia Rodríguez. Potser massa. Una mica més de Marceneiro, potser s'hauria agraït més. No recordem gaires solos en els espectacles de la Bausch, avui se'ls ha permès tots i ben fet que ha fet. El tango ballat per tota la companyia no es podrà acabar d'explicar mai. Sobre el final amb flors que s'obren, sobre les sirenes que surten i el lleó marí que es passeja per l'escenari no sabríem gaire què dir, però si la mestra ho ha volgut així... Hem recordat tant els primers anys d'ella a Wuppertal, quan la burgesia de la conca del Ruhr l'odiava a mort, que trobem que el que ha fet avui era ben lògic que ho fes. I que diguin certs crítics de dansa francesos el que vulguin. A la gent jove que no l'havien vista mai, ho hem vist i —alguns ens ho han comentat—, els ha fascinat.

Dissabte, 26 de juny. A la secció "Catalunya" d'*El País*, Octavi Martí, amb gran elegància, es refereix a les crítiques franceses d'*Els gegants de la muntanya*. Esquiva l'escull de *Le Monde* amb gran elegància i ens informa que el crític de *La Croix* va qualificar Carme Elias de sublim. Sembla que fila molt prim, el crític de *La Croix*. Deu ser el mateix que va dir a Flotats que a França mai no li haurien deixat dirigir tan fàcilment?

Dilluns, 28 de juny. El Grec inaugura amb Raimon. Quants i quants records aixeca sempre el treball del cantautor de Xàtiva. Ha començat amb Espriu i, cap al final, ha cantat *He mirat aquesta terra*. Ha sortit de l'escenari i, des d'on érem, hem vist que parlava amb algun dels tècnics. Ha tornat per fer bisos i ha comentat que algú li havia preguntat de qui eren aquells versos. Ha dit que eren de Salvador Espriu. En Raimon encara és molt ingenu, no sap que Salvador Espriu va ser com una mena de fantasma —en el sentit metafísic de la paraula—, tant, que alguns fins i tot afirmen que mai no va existir. Potser li agradarà de saber a Raimon que l'Espriu volia això, que es diguessin o que es cantessin els seus poemes i que ningú no sabés de qui podien ser.

Masurca Fogo. Coreografia: Pina Bausch. Tanztheater de Wuppertal. Teatre Nacional de Catalunya, juny de 1999. (Fotografia cedida pel TNC).

Era, segons ens deia ell, el millor homenatge que es pot fer a un poeta. Entrar en la veu del poble, com Raimon ha entrat en la memòria col·lectiva d'aquest poble. Molt bons músics. S'ha permès uns passos de ball i tot. I a nosaltres ens ha emocionat especialment quan ha cantat els seus clàssics, l'Ausiàs Marc, Joan Timoneda i Roís de Corella.

Una nit meravellosa malgrat que l'admirat Jordi Dauder ha fet tot al possible per espatllar-nos-la. Ens fèiem pas entre la massa de gent i ens ha volgut deturar: "Aquesta tarda he llegit un llibre teu i he trobat que hi havia cinc ratlles extraordinàries". La seva dona, els Gual, que també hi eren, i la Carme Sansa, divertidíssims, no sabien quina cara fer. Cal dir que Joan Maria Gual ho ha portat amb molta elegància i ha dit alguna cosa així: "Jordi, si volies fer un elogi no t'has quedat gaire curt?" En Dauder ho ha volgut arreglar i encara ha estat pitjor. La meua filla petita no sabia quina cara fer i Carme Sansa, sempre divertidament malintencionada, s'ho passava de meravel·la. Després he deduït que més que un llibre era un pròleg a una obra d'Ignasi Garcia Barba i, encara per reblar el clau, els ha explicat tot el que allí refereixo. La diversió ha seguit a la platea. Ens han col·locat a tots a la primera fila, però en Jordi Dauder al *meritito centro*, com diuen a Mèxic, i nosaltres cap a l'extrem, com toca. Encara més enllà han col·locat Oriol Regàs i, agafem-nos fort, darrere nostre, a la segona fila, en Joan Maria Gual i Pilar. En el protocol del Grec sempre hi ha com una estranya atmosfera creada per una alta personalitat teatral balear que es nega a estar en actiu com a professional del nostre ofici i es dedica a castigar el proïsme.

Dijous, 1 de juliol. Fa un parell de temporades vàrem veure al Teatre Goya *Las bizarrías de Belisa* interpretada per Alicia Sánchez. Ara, Antonio Simón i els productors del Tantarantana han volgut fer el salt al Tívoli, amb aquest clàssic que no és gens fàcil. Simón ha treballat el castellà d'una manera admirable i ha comptat amb dues actrius que ja mereixien aquesta oportunitat que ara se'ls dona. Fa temps que seguim Fina Rius i pensem que és una actriu absolutament desaprofitada. Ara, per fi, se li fa justícia i ella aprofita l'avinentsa d'una manera absoluta. Molt bé, també, Pilar Martínez. Sobre ella repetiríem el que ja hem dit sobre les actrius de Carles Alberola, és guapíssima i ho ha fet molt bé. Ve de l'Escola Oficial d'Art Dramàtic de València, que és una de les millors del país, i això es nota. Cal destacar també Oriol Vila, que actua segons l'escola americana d'interpretar els clàssics espanyols. Allò que se'n diu *El Paso style of acting*. Li falla massa la veu, però té una capacitat mímica admirable. L'obra continua essent una veritable delícia. És l'obra ideal per acomiadar aquest mig any de diari d'espectacles barcelonins.

Divendres, 2 de juliol. Hem mirat de fer una mena d'estat de la qüestió de l'últim any d'aquest segle que és, també, l'últim any del mil·lenni. Hem mirat de seguir els consells de Jean Daniel. La vitalitat teatral de Barcelona és tan forta que, si es vol seguir, es pot caure en l'esgotament. Quan veiem Gonçal Pérez de Olaguer i Joan-Anton Benach, nit rere nit, quedem admirats de la seva capacitat d'entusiasme. Pensem ara en un comentari que ens va fer Jaume Vidal Alcover a propòsit d'un curs que dictava Dámaso

Alonso i que ell va seguir. En acabar el curs sobre teoria de la poesia, el savi mestre es veu que els va dir: "Piensen que poesia es todo aquello que no les he explicado." Creiem que algun dels millors espectacles se'ns hauran escapat. Però el que sentim més no haver pogut veure és *Després del vol*, un text inspirat en la molt bonica novel·la de Joaquim Carbó *El vol del colom*, adaptat i dirigit per Montserrat Mitjans, amb Xicu Masó i Xavier Pujolràs, que es va representar uns quants dies a la Sala Beckett, i, pel que se'ns informa, cap diari ni cap revista s'ha ocupat d'aquest treball. Que consti en acta.

I ara ens adonem que hem perdut alguns espectacles decisius, com per exemple, *Set portes*, de Botho Strauss, dirigit per Moisès Maicas, o *Les mamelles de Tirèsies*, de Francis Poulenc-Guillaume Apollinaire, amb direcció musical de Carles Puig i Jorge Idelson i direcció d'escena de Gerald Escamilla, tots dos a l'Artenbrut. Però encara hi ha més (i això que l'admirat Josep Anton Codina ens va avisar. Cal dir que tot el que ell aconsella va a missa?) Hi ha hagut *La voix humaine*, de Jean Cocteau i Francis Poulenc, amb l'excel·lent i divertidíssima Uma Ysamat i direcció de Guylaine Klaus-Corsini i *Vení, Charlemos (diciendo tangos)* amb l'extraordinària Loredana Cozzi, dirigida per Boris Rotenstein, amb il·luminació de Tomàs Pladevall, ambdues propostes presentades a l'Espai Escènic Joan Brossa. I quantes vegades no lamentarem el fet de no haver pogut admirar *Les dones sàvies*, en la versió de Rosa Novell (Teatre Romea) i de Josep M. Mestres (Tallers de l'Institut de Teatre)! Hem estat uns temeraris.

Uma Ysamat i Emili Brugalla a *La voix humaine*, de Cocteau-Poulenc. Espai Brossa, 1999.